

הישיבה המאה-ושמונים-ושש של הכנסת השישית

יום רביעי, י"ג סיון תשכ"ז (21 יוני 1967)

ירושלים, הכנסת, שעה 11.07

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ. סרדינס:

היום על שולחן הכנסת, לקריאה שניה ושלישית: חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה, תשכ"ז-1967, — שחזר מוועדת השירותים הציבוריים.

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש את מזכיר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת מ. רוזני:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח

ב. חילופי גברי בוועדות הכנסת

היו"ר מ. סרדינס:

מטעם המפלגה הדתית-לאומית בישראל ייכנס לוועדת החוקה, חוק ומשפט, חברי-הכנסת לוי במקום חברי-הכנסת רפאל; חברי-הכנסת בן-מאיר ייכנס לוועדת החוץ והבטחון במקום חברי-הכנסת רפאל.

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודיע על חילופי גברי בוועדות.

ברוך אזניה (יו"ר ועדת הכנסת):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הריני מבקש את אישור רה של הכנסת לחילופי גברי כדלקמן:

היו"ר מ. סרדינס:

מכיוון שאין התנגדות, אני קובע שהכנסת מאשרת את הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

מטעם הליברלים העצמאיים ייכנס לוועדת החוץ והבטחון חברי-הכנסת פנחס רוזן במקום חברי-הכנסת יהור הררי;

ג. הצעות לסדר-היום

1. התנפלויות על יהודים בארצות ערב

היו"ר מ. סרדינס:

לצערו הרב, עם כל גילויי הנאמנות של היהודים במדינת האיסלאם המשוחררות, לא הצליחו לחיות בשלווה ובבטחון, ובוודאי לא נחשבו מעולם לאזרחים מלאים לכל דבר. חגיהם, שבתותיהם ושמחותיהם הופסקו ביגון ההתפרעויות, וכולם לבשו קדרות בגלל המצב שניתך עליהם ועשה בהם שפטים. נראה הדבר כאילו קיימת מעין התחרות בין שלטונות ארצות האיסלאם לבין עצמם, מי יענה יותר את יהודיו. הצד השווה לכולם הוא שכולם הפיצו תורת השנאה והמוענות, ותורו לבניהם וחניכיהם לקיים "מצוות" נקמה ורדיפה ביהודים.

אנו עוברים לסעיף י"א של סדר-היום: הצעות לסדר-היום. ראשונה, ההצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת חסיין: התנפלויות על יהודים בארצות ערב.

אשר חסיין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. קרוב ל-150 אלף יהודים גרים עדיין בארצות האיסלאם: במרוקו, בתוניס, בלוב, במצרים, בסוריה, בלבנון ובעיראק. כאשר חלק מהמדינות הללו קיבלו עצמאות, יצאו היהודים והזרים לארצות אחרות. ומי שתקע שם אוהל וקשר ברית גורל עתידו עם מקבלי העצמאות, קיבל עליו כל החובות באבהו וקיווה ליתנות גם מן הזכויות של כל האזרחים. אלה שהחליטו להשתייך ולהתגורר בארצות העצמאיות, גיסו בכל הזדמנות שניתנה להם או בכל הזדמנות שזימנו הם בעצמם, להוכיח עד כמה הדוקים קשריהם עם המדינה בה הם גרים, ונאמנותם כלפינה אינה מוטלת בספק.

היהודים בארצות האיסלאם חיו תמיד בפתח. גם העשיר וגם העני, גם הקרוב לחצר המלוכה וגם הרחוק ממנה — לא חיו בבטחון. חלק מן היהודים ידעו — מי פחות ומי יותר — להסתדר כדי להרחיק שעת השואה, או להקל כובד המהלומה שהנחיתו עליו בזוון ולפתע.

בארצות ערב בני הרוב לוטשים עין ליהודים, וכולם ארס של שנאה מפעפעת ורוחת בהם, וכאריה השואג לטרף, כן הם דרוכים ומצפים לרגע שיתנפלו על היהודי, על רכושו, יחללו כבודו, ישפכו דמו וישללו דמיו. והוא — אזרח נאמן, שקט, מציית לפקודת השלטונות ומכבדם, ובכל זאת הוא תמיד שעיר לכל עזאזל, הוא קרבן האזרחים ועולת כל מאורע. פוגעים באמונת האזרח היהודי, מחללים קדשו כדי להרבות עיניו וסבלו. כל דבר המגביר זכאון ושפל, כל דבר הממרר חיי אנוש — ערב להם ומתוק לחיכם אם ביהודים מדובר.

אך לא כך חשבו המשוחררים מקבלי העצמאות. בפתח דרמה ויותר דרמה ראו כולם ביהודים אזרחים ממדרגה שניה, וארצות מסוימות — אף פחות מזה. בדרכים רבות גיסו להוכיח מצידם שהיהודי אינו רצוי להם, שהוא מפריע להם ובמקדם או במאוחר יצטרך לצאת, לעזוב או להיות מגורש מן הארץ כבלתי-רצוי. יסול מקל הנדודים עם בני משפחתו ומטען דל וייצא לחפש לו מקום קבע בעולם הגדול, אם ימצא חיק מקבל ועין רחמנית שתבטיח לו מינימום קיום וכבוד אנושי.

לעדויות החתוכות על השוד והביזה, וממלאים פיותיהם מים כאילו „סייג להכמה שתיקה“.

אדוני הישיב-ראש, חברי הכנסת. במרוקו, בטוניס, באלזיר, בלוב, במצרים, בלבנון, בסוריה ובעיראק אין זה"ל המפואר עטור הנצחון ואין בידי היהודים נשק, ואולי גם לאחוז במקלות אסור עליהם. נשק השפתיים משותק גם הוא. „יד לפה“, תרומותיהם לפיתוח הארצות בולטות וניכרות והיהודים שם תופסים מקום נכבד בהשימת התורמים והמתנדבים, והכל כאין. הם נרדפים כקין בגלל יהדותם חסרת כל פגם ורובם של עורן, והעולם החופשי שהתכנס היום מקצוות חבל בחביעה ההפוכה של מעצמה אדירה, ההופכת נתקף למחקק ומתגונן למתנפל, העולם הגדול רב התבונה וגדוש השכל אוסר אוזנו ממשוע אנתק עניים ואב-יונים, עוצם עיניו מראות בלחות ההתפרעויות של ההמון המוסט בדיוקנו של נאצר המובס אשר רקם לעמו רקמת כשלוך מחפיר תחת אשר הוא יצווה לקומם הריסות הטבע, לבנות נשמת האדם, לכוון, לפתח ולחנך את הדור לנתיב אהבת הזולת ואחווה עם שכנים למען ייטב לו, לנו ולכל העולם.

מעצמות אדירות כבדות-משקל מבהילות עולם ומלואו, מזעיקות שמעם וארץ על „ההר שהוליד עכבר“, נציגי כל המעצמות שותרות השלום יושבים כבוד במרוקו, בטוניס, במצרים, בלבנון, בעיראק, בסוריה ובאלזיריה. עיניהם ראו, ולא אחת היו עדים להתפרעויות שמילאו את הרחובות בדם קרבנות חפים מכל פשע, מפליא הדבר שדווקא כגן נגמרת דריי שלהם וידיהם ויתוקן. הם לא דיווחו לשול-חיהם ולא הכריזו מלה, וכצל כי יחלף חיפו בוזון ובכוונה תחילה על הנעשה, ובכך עודדו את המתפרעים. אולי בהצטרב הר של מאורעות קשים, בהתמלא כוס דמעות הנרדפים ונאדות האלפים התמלאו דם נקיים, יסכימו היום — בהתקבץ העם כולו במרוקו האומות המאוחדות — לשמוע הנאקות היללות, זעקות הכאבים וקולות פרפורי הנשמות הנרמסות רק מפני שהם יהודים.

כמה מגדולי הדור מטליאים בהצהרותיהם טלאים זהוים על מפת הצדק וההגיון, משמיצים ומתקפיים במלים ובמר-שלים אותנו, אנו השומרים על אורחיהם המושיטים יד לשלום ביום ובלילה, המכבדים את הזולת ואיננו מתערבים בריבונות העמים האחרים. מאשימים אותנו, אנו הזכאים, ודבשתם מעלימים, בכתוב בשירו של מאמארטין „הגבן“, משתיקים בעוצמת מלים נבובות את צדקתנו ההיסטורית, ומנסים לשלול מאתנו כל זכויותינו החוקיות החוקיות בעתידית התקופה. כל כמות דם הנשפכת אינה מרווה צמאון המת-פרעים, וכל גודל הביזה אינו משקיט תאבון החמס של השודדים המתירים לעצמם כל האסור בקוראן, בברית החזקה ובכל ספרי חוקי הדתות בעולם.

נושא ההתפרעויות, נושא הרי ההריגה לא הועלה מעולם על סדר-יומם של עצרת האומות המאוחדות. איש לא העלה את הנושא הזה. יעשו נא המתווכחים היום על ההיפך מן האמת מעשה נועז המצדיק קיום האומות המאוחדות, וידונו בדרכים שתשמנה קץ לאיומים-סיוטים רעים ולהתפרעויות בוק נושאיות.

אנו, עם חזון השלום, „וגר זאב עם כבש“, „לא ישא גוי אל גוי רב“, „וכיתתו חרבותם לאתים“, נרדפים בצדקתנו ובכנותנו המוכחת, מערערים בכוח זרוע שנאת החורשים בארצות האיסלאם וקציר דמנו עולה. נציגי כמה מעצמות מעיזים להושיבנו על ספסל הנאשמים. חביות התמלאו דם, קברים נכרו לצעירים רודפי שלום ומגיני ארץ הקודש,

הנה למשל דוגמה אחת מגי רבות, לפני כמה שנים ביקר שלוש מצרים במרוקו. כל יהודי שיצא לרחוב בכיפה שחורה עונה בצורה אכזרית על גודל אשמתו שחשב כיפה שחורה לראשו כאילו הוא אבל על המאורע. אם צבע הכיפה היה כחול כצבע הרגל הוכפלו מכותיו והוא נרמס מימין ומשמאל בצורה כזאת נורקו למעצר צעירים וזקנים ועונו קשות, שנים מהם מתו, ואיש לא שם לבו לדבר.

היהודים נאלצים לנתק עצמם מכל קשר פנימי וחיצוני עם העולם הנאור, ואפילו עם בית העמים, מרכז האומות המאוחדות, הם בבחינת חיים ומתים. אין מי שיגן עליהם, כי הם משוללי זכויות רגנה. אין מי שירם קולו ויתבע עלבונם, עלבון היקום בתבל שוחרי השלום הנשענים, כביכול, על הצדק. אין מי שיפצה פה וילחש אפילו בדומיה קלה לאוזני הרודף מלה רכה כדי לעצור בהתקדמותו ברמיסת הדמות הנקייה מכל חטא. אין מי שיתערב אפילו כדי להקל בסבלו.

במרוקו נרצחו בימים האחרונים שני יהודים, אחרים עונו, ורוכשו רב נגול. בטוניס פגעו במספר גדול של יהודים, הכו ללא רחם זקנים ונשים הרות, בוזו חנויות, הרסו וחיללו כבוד בית-הכנסת העתיק והמפואר. במצרים נכלאו בבתי סוהר אחרים רבים יהודים נתינים זרים. עונו בכתוב ספר האגני היסלר, נעשו בהם פשעים רצופים שלא כדון, ולדמעות הצעירים, לבכי הזקנים ולתחנוני האמהות, ולמעלה מכל — לצדק, לא היטה איש אוזנו.

גם בלוב נפגעו, נפצעו ונשחטו יהודים. כל מי שהרבה לענות צוין לשבח עלידי חבריו. גם שם מצוות הקודש לע"נות היהודי ולשפוך דמו קוימה עלידי המון מתפרעים ואין מציל. שמועות מתרדיות מגיעות משם וגורל אחינו בסכנה איומה. בלבנון, בסוריה ובעיראק אין שקט, לא לנפשו ולא לגופו של היהודי. הוא כלוא בחיי ארבע אמות צרות בתחום שקבעו לו רודפי-שוואני.

לבת אש השנאה מתבטאת לעתים קרובות בהתנפלויות על חנויות היהודים ועל בתיהם, בחטיפת בנותיהם הצעירות למטה מגיל המותר לגישואין ובהמרת דתן. בשולחן ערוך של עשיית דין ביהודים אין שום דבר אסור. הכל מותר. מותר לענות ביום ובלילה, לחמוס, לרמוס, להרוס ולבזות, והעולם הנאור דומם.

שמענו כי חוסלה גלות עדן אחרי שרבים נשלחו לגן עדן דרך גיהנום יסורים. המוסלמים מעכירים אווירת השקט הרופף הנפסק ביום המאורעות שהזמן גורמם, עוקר רים משפחות בוזון ובאכזריות לא תתואר מבתיהם ומחננו יותיהם ומפנם הגלות, אשר בלאו הכי הוא עומד על יסודות של פחד מתמדי. גורלם חמור מגורל עבדו של עבד המושפל עלידי צחות-דרגה, ותעלוליו עולים על תעלוליו אדוניו שגושה בהם בבשרו. והעמים הגדולים, המעצמות האדירות המכריזות בוקר וערב על רצון לראות עולם דמוקרטי המושתת על אחוות עמים ושלום כללי, אינם נוקפים אצבע ואפילו לא מוחים על הנעשה במדי, ולפעמים אפילו מג בירים תעמולת הכוזב, מעלילים עלילות-שווא, וורעים איבה היוצרת הרס קטלני. אינם יודעים רחם, והמושג חלה זר בעיניהם.

מגוחך ומצער הדבר שעתוניהם וספריהם נוצצים בשורות מזהירות ובמצוות עשה ולא תעשה, שהן סתירה מוחלטת למעשיהם. מוסיפים שמן על המדורה. לובשי גלימת השלום העולמי, התוקעים בוקר וערב בשופר הגאולה אל תושבי חלו. מתנערים מאבק ההתנפלויות על היהודים, מתכנרים

לכן תקום הממשלה ויקום העם, ידפקו על הדלתות והלכות ברחבי תבל להשמעת אנקת אביונים, כדי לשים קץ לסבלם. טובא מגילת מאורעות הדמים של אחינו בארצות האיסלאם לידעת כל 120 המדינות, כדי שתימצא דרך להגנה על זכויות האזרח במקום שבתור להתאזרח.

לא אצא ידי חובה אם אתעלם מן האמת ולא אומר דברים לשבחם של חסן מלך מרוקו ונשיא תוניסיה חביב בורגיבה אשר בינו את המתפרעים, עצרו מהם עשרות ונתנו הוראות חמורות לשמור על רובעי היהודים. הם הורו, אבל המתפרעים עשו את שלהם והעם קובע, והרצון להגנה של המלך ושל הנשיא אינם יכולים להיות כוח בלימה מספיק, וקרבות נופלים.

בגלל חשיבות הענין וכדי שנקדם פני הצרה, אני מבקש מן הכנסת לדון בנושא כאוב זה.

2. ההתפרעויות נגד היהודים בארצות ערב

בשטח מדינת ישראל, ואשר עדיין חיים היום במדינות ערב, אם כי חלקם עדיין טוען למעמד "פליטי".

הגיעו לאוזנינו ידיעות על רצח ו/או איומי רצח ופגיעה בנפש וברכוש נגד יהודי מרוקו, אלג'יריה, טוניס, לב, מצרים וסוריה... אנו פונים אל ראש הממשלה ומבקשים את מחאתנו נגד התפרעויות אלה ודורשים מהצלב האדום הבין-לאומי וממוסדות האו"ם את התערבותם המיידית כדי שיהודים אלה יפוננו למקום מבטחים.

באותה מידה שהמוסדות הבין-לאומיים חשו לעזרת הערבים הנקראים פליטים ואשר חיים כיום בקרב עמיהם, שומה על המוסדות הבין-לאומיים הנ"ל לקחת תחת חסותם את היהודים הנמצאים בארצות ערב ולהעבירם אל חופי אירופה, שם יוכלו יהודים אלה לבחור בצורה חופשית את יעדם הבא, הן בקרבנו והן — באם רצונם בכך — בכל קהילה יהודית אחרת.

מיום הקמת מדינת ישראל, נתנה מדינת מצרים להתפרעויות ההמוני הערבי נגד היהודים גושפנקת רשמית ממשלתית. מצרים ראתה ביהודים שחיו בשטחה תניני אויב וישראלים. אף בתעורות המסע שהקנו ליהודי מצרים את האפשרות לעזוב את מצרים, צויין בחלק ניכר מהן מספר תיק הערוב עם תואר ישראלי. בעשורת זאת הרשתה מצרים לעצמה לקחת רכוש יהודים אלה בבחינת רכוש אויב. מתוך קהילת יהודים של 90,000 נפשות ב-1945, נשארו היום בארץ הנילוס פחות מ-3,000 נפשות. הוא הדין לגבי יהודי עיראק שמתוך קהילה של 130,000 נפשות ב-1948 נשארו היום בבבל ב-4,000 נפשות. במרוקו, מתוך 60,000 נפשות של הקהילה היהודית נשארו היום 60,000 נפשות. בלבנון, מתוך 40,000 נפשות היהודיות, נשארו היום 4,500 נפשות. הקהילה היהודית בתוניס מנתה ב-1948 65,000 נפשות והיא מונה היום 20,000 נפשות. הקהילה היהודית בחימן מנתה ב-1948 80,000 וכמעט כולה עברה לישראל. הקהילה היהודית בסוריה מנתה 20,000 נפש והיא מונה כיום 2,500 נפש.

רוב בני הקהילות אלה נקלטו במדינת ישראל. למעשה, בהסכמתן האילמת ולפעמים האקטיבית של ממשלות ערב, נערכו בין מדינות ערב לבין מדינת ישראל חילופי אוכלוסין, המבטלים בשישים כל טענה מטעם ממשלות ערב לעורר בעיית הערבים שעזבו את שטח מדינת ישראל במסגרת אותו הסכם אילם או הסדר מכללא של חילופי אוכלוסין.

ופטיש הנשיאות בעצרת האומות המאוחדות לא דפק מעולם ולא השמיע קולו. נחשבים כחרשים ואלמים כאשר המדובר הוא בנו. שנוני לשון וחדי שמיעה הופכים חרשים כאשר המדובר ברודפינו. עוצמתן המוסרית של המדינות הגדולות נחלשת בפזיות הכרעותיהן לטובת הצד האשם. כובד משקלן האגדתי וההיסטורי פוחת בהרבה בתביעותיהן המסולפות, במעשי העוול המשווע. לא דם הבל וזעק, אלא דמים, אגמים ונהרות של דם יהודים בארצות האיסלאם זועקים בעולם ההבלים באוזני הכל. ידיהם נקיות, לבותיהם טהורים, ואין בפיהם עוולה. וגואל אין.

אני יודע שהממשלה חרדה לעיני, ומטילה היום כובד משקלה בשעה קשה לה, בשעת הרת סכנות לעתידנו. אולם האכזריות בחבר, בברזל וביד יותר זרינה ממנו, והאש מתפשטת ברובעי היהודים בארצות האיסלאם ואין מי שיכבה.

ה"ר"ר מ. סרדינס :

באותו נושא, הצעה לסדרהיום לחבר הכנסת כהן-צידון — ההתפרעויות נגד היהודים בארצות ערב.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למן היום הראשון שמנהיגי מדינות ערב ראו בתנועת השחרור של העם העברי, היא הציונות המגשמת החותרת בני האומה היהודית אל מולדתם העתיקה וגאולתם משעבוד הגולה והפזורה, מאותו יום שמנהיגי מדינות ערב ראו בתנועה זו יריבתה של תנועת שחרור עמי ערב מעול זרים, שפך המון מוסת ומכוון המונגה עלידי אותם שליטים, את זעמו וחמתו על בני המיעוט היהודי שחי בארצות ערב. רדיפות, רצח, אונס, ושריפת מקדשי-מעט עם ספרי תורה, היו מנת חלקם של אחינו בני ישראל שנשארו בקרב עמי ערב כמיעוט. בכל מקרה שאין מנהיגי מדינות ערב מצליחים לממש את איזמיהם נגד מדינתנו, ובכל הזדמנות שבה הם נוכחים לדעת שישנו פער עצום בין נאומיהם לבין תוצאות מצימותיהם נגדנו, מוצאים המונייהם — המוסתים עלידיהם — פורקן לאכזבתם באמצעות עריכת פוגרומים ביהודים חסרי מגן וישע.

כל מי שעקב אחרי שידורי קרוי, חמשק ורבת-עמון, שם לב ששידורים אלה קראו להשמדת היהודים באזור באשר הם יהודים, ולכן אין להתפלל שההמוני בארצות ערב יתרגם את הקריאה הברברית הזאת לשפת המעשה. יש לראות, איפוא, במאורעות של הימים האחרונים, בהם רכוש יהודי ובתי-כנסת הושמדו או נשרפו, כמו בטוניס, לבנון, עין, חלב ודמשק, ויהודים נרצחו או הושמדו במאסר ורכושם הוחרם, מעשים הנוגדים את מגילת האומות המאיר דורות. מעשים אלה מחייבים הוקעה ללא כל היסוס. שומה על בית נבדד זה לתת ביטוי חקיף להוקעה זו של מעשים ברבריים אלה, בהם נופלים קרבות אחינו בני ישראל החיים כמיעוט חסר מגן במדינות ערב.

בתחילת שבוע זה מספר חברי כנסת ואנוכי בתוכם המציאו לראש הממשלה תזכיר, בו נאמר בין השאר: "מדינת ישראל קלטה כשלושת רבעי מיליון יהודים שישבו וחיו במדינות ערב. אפשר היה בנקל לראות ביהודים אלה שבאו מארצות ערב ואשר הם היום אזרחים ישראליים וחלק בלתי-נפרד מהחיים הכלכליים, המדיניים והחברתיים הישראליים, חושבים לשעבר של מדינות ערב אשר סינו את מקומותיהם עבור הערבים שחיו לפני הקמת מדינת ישראל

שוועת היהודים בארצות ערב מסוימות על הפורענות שמת-רגשת ואשר התרגשה על ראשם בשבועות האחרונים. מספרם של היהודים שנותר במדינות ערב הוא כמאה אלף. רובם מרוכזים בשתיים שלוש מדינות, ואילו ביתר המדינות נותרו רק שרידי קהילות, במספרים קטנים. יחסן של המדינות השונות לאוכלוסיה היהודית הוא שונה, ואין להכניס את כולן (ואינני בא ללמד סניטוריה ברגע זה) תחת חופה אחת.

בימים האחרונים החלו כמה ממשלות בפעולת רדיפות נגד קהילות היהודים ונגד יהודים. במצרים אסרו השלטונות יהודים, עינו אותם וגירשו מן הארץ. במדינות אחרות החלו ישירות השידור הממשלתי בהסתה נגד ישראל ואף נגד היהודים בכלל. בארצות אחרות, ביניהן לוב, יוון, יפן, ועדן, היו התנפלויות ופוגרומים. היו מקומות בהם פעלו השלטונות נגד השתוללות ההמונים. ידועות לנו מדינות בהן פעלה הממשלה כדי להגן על היהודים וכדי להבטיח את שלומם. ואנו, עם אשר מגושה במשך מאות שנים, יודע שאם הממשלות אינן רוצות — אין פוגרומים ואין פרעות ביהודים. וכשנן מעלימות עין או גם עוורות ומסתות — זה מתקיים.

מידת יכולתה של מדינת ישראל להגן על חיי היהודים בארצות ערב — ואני אומר זאת בצער רב, אבל כולנו מבינים זאת — מוגבלת עלידי התנאים בהם אנו נתונים. פעולתנו בשטח זה מתנהלת בדרך כלל באמצעות גורמי חוץ שונים, אותם הגורמים שהוזכרו פה, או דרך גורמים כאלה המעמידים לפחות את השלטונות הללו על המשמעות שתהיה ושיכולה להיות לפעולתם.

למותר לומר — ולא פתחתי בזאת את דברי, כי חשבת שזה כמעט מיותר — שהעם, הכנסת והממשלה מזוהים עינינו מן הידיעות, באותה צורה ובמידת הכאב שבהם נאמרו הדברים פה מפי המציעים הנכבדים. מזוועות מן הידיעות על ההתנהגות הפראית והאכזרית של מדינות וממשלות ערביות מסוימות כלפי היהודים אורחי מדינותינו. אני יכול לומר שאנו עושים כל שבידנו למנוע פורענות ולמנוע הפקרת דם יהודים.

מטעמים מובנים לא אכנס לפירוט יותר של המצב בכל ארץ וארץ ושל פעולתנו. אני מוכן לקיים דיון על נושא זה בוועדת החוץ והבטחון, אם יועבר הדבר לוועדה זו, ולהעמיד לראשונה של הוועדה מידע נוסף, כל מה שידוע לי וגם את כל האמצעים שבהם אנו אווזים ויכולים לאוזו. הייתי מציע להסכים להכניס שבועה מתאימה ימצא הדבר את בירוור הרחב יותר. תודה.

היו"ר מ. סרדינס:

האם המציעים מסכימים?

(קריאות: כן.)

נצביע איפוא על ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

מדינות ערב לא יכלו לעמוד במבחן כללי הסובלנות המי-נימלית לגבי מיעוט של מספר רבבות יהודים החיים בקרב עשרות מיליונים של ערבים. אני מציינ זאת באכזבה עמוקה, מכיוון שהערבים והמוסלמים בפרט הצטיינו בסובלנות וגם רשמו דף מזהיר באהיות של זהב בדברי ימי שיתוף הפעולה היהודי-מוסלמי. אני מנצל הזדמנות זו של בקשתי לדון בנושא של ההתפרעויות נגד היהודים בארצות ערב, לקרוא לעמי ערב לחדול מלהיות ניזונים עלידי תורות הגזענות האירופית הנאצית. התנהגות זו אינה הולמת לא את האופי הערבי ולא את עקרונות האיסלאם. סגנון שידורי ערב אינו קול ערב אלא קולות היטלר וגבלס ודבר זה הוא בלתי-נסבל וחייב לעורר את זעם המצפון העולמי.

ב-19' לחודש זה גישה הנשיא ג'ונסון חמישה סעיפים הממצים את מדיניותו לגבי בעיית היהודים. בסעיף השני הוא דורש "צדק לפליטים". בין השאר הדגיש נשיא ארצות-הברית ישום צד במורח התיכון לא ישיג את השלום אם בעיית הפליטים לא תקבל טיפול בתקיפות עלידי כל הצדדים. על הנשיא ג'ונסון ויתר מנהיגי המעצמות ועל מעצבי דעת-הקהל העולמית להביא בחשבון שהערבים שעזבו את שטח מדינת ישראל חיים בתוך אחיהם באותה מידה שרוב היהודים מארצות ערב חיים אף הם היום בקרב אחיהם.

שליטי מדינות ערב שהיו צד להסכם מכללא שאיפשר העברת כשלושת רבעי מיליון יהודי ערב אל מולדתם העתיקה בישראל, הכירו בעשותם זאת בישראל כמולדת היהודים, ובכל זאת ממשיכים הם לשאוג שעל הערבים לחזור לארץ ישראל, ומכיוון שאין מי ששומע להם, הם מסיתים את ההמון להתנפל על היהודים חסרי המגן, העושה זאת ללא מעצורים ובוזו ושוף רכושם הקהילתי, הפולחני והפרטי של אותם יהודים.

לכן הנני מבקש לדון בנושא זה ולהורות לנציגינו באו"ם ובעולם לדרוש פינוי של היהודים בארצות ערב אל מקום בו יוכלו אותם יהודים לעבור לאותן הקהילות המוכנות לקלוט אותם. אין צורך להרגיש שאנו פותחים את שערינו לאחוזי אלה שמשושים לא מצאו לנכון להצטרף בזמן מתאים אלינו ולהרחיק מעצמם סכנת נפשות. אני מבקש שהכנסת תעביר את מחאתנו נגד ההתפרעויות הנ"ל לכל הפרלמנטים בעולם, לצלב האדום הבינלאומי ולמוסדות האו"ם. בהזדמנות זו אני מבקש להורות לנציגינו בעולם להרגיש שזה עשרים שנה מתנהלים חילופי אוכלוסין בין הערבים שחיו במדינת ישראל לבין היהודים שחיו במדינות ערב, וכי מדינות ערב חייבות להתזיר את הרכוש הקהילתי, הפרטי והפולחני (בתי-כנסת וספרי תורה) של היהודים שישבו בארצות ערב, לנציגי יהודים אלה בישראל, וכי במידה שרכוש זה הנמצא בידי שלטונות ערב אינו ניתן להעברה, יש לשלם תמורתו פיצויים מלאים. למדינות ערב ייאמר: נפש היהודים ורכושם אינם הפקר. לאחוזי היהודים בארצות ערב ייאמר: "אנו אתכם בעת צרה, שערינו פתוחים לפניכם".

היו"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אוזני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רציבו לעשות שני המציעים הנכבדים, חברי הכנסת שדיברו פה, בהבאתם

3. הכנת תכנית שלום

היו"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לחברה הכנסת מיקונים, להצעה לסדר-היום על הנושא: הכנת תכנית שלום.

שמואל מיקונים (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לי הכבוד להציע לכנסת, בשם סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית, לדון בשאלת הכנת תכנית שלום, תכנית של שלום-קבע בין ישראל לבין שכנינו הערביים.

הכוונה היא לתכנית שלום צודקת, כי רק כזאת עשויה לתת לנו שלום ובטחון של ממש. הכוונה היא לתכנית שלום מוסכמת, ללא תכתוב וללא כניעה, המבוססת על הכרה הדדית בזכויות החוקיות של שני הצדדים, כי רק כזאת עשויה לאזרח את ארצנו באזור כמדינה מוכרת, מכובדת וריבונית. המדובר הוא בתכנית שלום ללא כפיה, ללא כפיה של צד אחד כלפי זולתו, כי רק תכנית כזאת עשויה למנוע התערבות זרה לטובת אינטרסים זרים, ולהבטיח עצמאות של ממש הן לישראל והן לארצות ערב. המדובר הוא בהמרת הס-כמי שביתת-הנשק משנת 1949 בהסכמי שלום קבע, שנקודת-המוצא שלהם איננה כיבושים וסיפוחים טריטוריאליים אלא הבטחת השלום והבטחת קיומנו ועתידנו הלאומי, דבר שהיה ונשאר המטרה היסודית של המערכה הצבאית אשר נכפתה על ישראל.

לאחר הנצחון המזהיר של צבא הגנה לישראל על צבאות מצרים, ירדן וסוריה, נכנסה ישראל למערכה המדינית בוירה הבין-לאומית. טבעי הדבר שבהקשר זה החל גם ויכוח פנימי בציבור הישראלי על המטרה שאנו מבקשים להשיג במערכה המדינית, ועל מה לבסס אותה. מצויים, כידוע, אי-אלה חוגים פוליטיים בארץ המנסים לנצל את שמחת הנצחון הצבאי כדי להאמיר את מטרת השלום במטרה של הנצחת הכיבושים הטריטוריאליים. הסיסמה, "בל יוחזר כל שטח" יכולה אמנם להבטיח זמנית פופולריות לחוגים אלה, אך היא תוליד בהכרח לאכזבות ולסכסוכות חדשות. אם בצד הנצחון הצבאי לא יבוא מאבק רציני למען הסדר מדיני של הבעיות הניצבות לפני ישראל — ייווצרו בכך התנאים לסיבוב במלחמת נוסף. בהתאם לא אשמתי כי הכל תלוי בישראל, אך הרבה תלוי גם בישראל.

חוגי הימין בישראל, הרואים בתוספת טריטוריות ערובה לשלום; אלה התופכים בהבל פיהם את הגדה המערבית, לאחר קיצוצים מסויימים, לקולוניה ישראלית שתישא אפילו את השם "מדינה פלשתינאית"; אלה המביעים סברות בלתי-שקולות לגבי השטחים הכבושים בדרום ובצפון — מתעלמים, חושב אני, ביודעין מיתום הכוחות הפוליטיים באזור, מלחץ המעצמות הגדולות, מדעת-הקהל העולמית בכלל. אי-רצונם הברור להתניב במסלול המחשבה החיובית והאחרתית נובע, אגב, גם מיצר השלטון הבלעדי במדינה, דרך שהם לא שכתוהו אף בימים הנוריים, כשהם כולו עמד במערכה על עצמם קיומה של ישראל. גישתם של אלה לא תרמה תרומה רבה למערכה הצבאית, אך רב עלול להיות הנזק של פעילותם למערכה המדינית של ישראל.

גישה אחרת למערכה המדינית תובעת היגיונות משכרונ הנצחון ומבלבול החושים. איננו יכולים לבנות את חיינו כאן על מלחמה תמידית. אנחנו מביאים בחשבון ברצינות את המציאות האזורית והעולמית בה שרויה ישראל, אך מעל לכל אנו מביאים בחשבון את הצורך הדחוף כי עם

ישראל יגיד את דברו הוא, את דברו השקול בשאלת הבטחת השלום. כשם שבעת הסכסוך המזויין התנגדו לכך שהמעצמות הגדולות תתערבנה בו, זו לצד זה וזו לצד זה, כך בעת המערכה המדינית אנו מוסיעים בדרישה כי המעצמות הגדולות, כי כל הגורמים הבין-לאומיים יתייצבו לצד השלום בין ישראל וערב, ולצד השלום בלבד.

המפלגה הקומוניסטית הישראלית סבורה, כי משנה-הפה התוקפנות של שליטי הארצות הערביות נגד עצם קיומה של מדינת ישראל, התפקיד הדחוף הניצב לפנינו הוא לא לשוב אל קווי שביתת-הנשק, אלא להגיע לגבולות קבע מוסכמים באמצעות משאומתן בין הצדדים, לא לשוב להסכמי שביתת-הנשק, אלא להגיע להסכמי שלום קבע.

הדיון בכנסת על הכנת תכנית שלום הוא חיוני ודחוף ביותר, הן להגל מסע ההסעיה הגדול בעולם לגבי אופי המער-כה וגורמיה, והן להגל הצורך בתשובת שלום רצינית להכרזות המחודשות של נשיא מצרים ושל נשיא סוריה על המשכת המלחמה ועל כוונתם לחדש את המלחמה ממש בשעת הכושר. יורשה לי בהקשר זה, פרט למה שנאמר לעיל בדיון, להתוות כמה קווי יסוד לתכנית שלום ישראלית, תוך ראיית המצב החדש שנוצר לאחר הפסקת האש.

קודם כל, החדש במצב הוא זה, שכל שטחה של פלשתינה המנדטורית לשעבר, ורוב מניינו של העם הערבי הפלשתינאי, נמצא תחת שלטון ישראלי; וכן שרובו המכריע של עם זה נמצא בשטחים שנכבשו זה עתה על-ידי צה"ל. זוהי הזדמנות להסדר סופי וצודק של הבעיה הפלשתינאית, להסדר בעיית הפליטים, להסדר ישראלי-ערבי על יסוד זכותו של העם הערבי הארץ-ישראלי להגדרה עצמית. זוהי הזדמנות לעזור לעם הערבי הפלשתינאי לכונן מדינה ערבית פלשתינאית עצמאית, לעזור לו לבחור לעצמו נציגות לאומית על-ידי הבטחת תנאים מלאים לבחירות חופשיות ומוקרטיות. הנציגות הלאומית המוסמכת היא שתשקוד על כינון מוסדות המדינה החדשה, ויחד עם זאת תוכל להיכנס למשאומתן עם מדינת ישראל על הסכם שלום, על קביעת גבולות קבע, גבולות שלום בינה לבין ישראל, על שיקום הפליטים, על מוצא לים, על כל מכלול הבעיות והיחסים שיתעוררו בין שני עמי הארץ, בין שתי המדינות.

אין כל טעם, כמובן, להיכנס לפירוטיית של העניינים, אלא לקבוע את העקרונות של ההסדר בין שני עמי הארץ, בין שתי המדינות. אך צריך להיות ברור, כי הכוונה היא למשאומתן בין שניים, ללא תכתוב מזה וכניעה מזה.

פתרון כזה עשוי למנוע גם התערבות אימפריאליסטית וחסות אימפריאליסטית. פתרון כזה ישימט גם את הקרקע מתחת לרגליהן של תכניות הסדר משותפות עם המלך חוסיין, המסופחות על-ידי חוגי הימין בארצנו, ימנע את מה שמכונה "פאקס אמריקאני". פתרון כזה עשוי במשך הזמן ובתהליך התגשמותו להוציא מכלל התערבות בבעיה הישראלי-ערבית לא רק את האימפריאליזם אלא גם את האסטרופוסים הש-ליטים של הארצות הערביות, אשר שיתקו גם הם על הקלף של העם הערבי הפלשתינאי וניצלו אותו למטרותיהם ה-פוליטיות, תוך הנחתת כשלונות אין ספור על ראשו של העם הזה.

ואשר למצרים, סוריה, ירדן ולבנון, מתקבל על הדעת הסכם שלום בין ישראל למדינות אלה על יסוד הגבולות הבין-לאומיים מלפני שנת 1948. הסכם שלום זה צריך

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. דומני שידוע ומפורסם הוא כי מדינת ישראל חותרת לשלום מאז הקמתה. החתירה לשלום הונחה ביסוד המדינה. מי שבקי בהלך הרוחות ומי שבקי בספרות הציונית ובספרות העברית והיהודית שקדמה להקמת המדינה בעשרות עשרות שנים, שחינה דורות של יהודים, יעיד על כך. במשך השנים של קיום המדינה חזרנו והצענו משאומתן ישיר בינינו ובין שכנינו. נדמה לי שבשבועות האחרונים מתרבה והולכת התמיכה בעמדתנו זו גם מצד המעצמות הגדולות.

אם שמעתי כראוי את דברי המציע הנכבד — וזה נהפך למין שיגרה — היתי מייעץ לו לא לחלק אותנו למילי-טריסטים ופאציפיסטים. בימים אלה ובשבועות אלה אין זה נכון.

עמדתנו פשוטה וחד-משמעית — אנו רוצים ומוכנים לשבת אל שולחן הדיונים עם כל אחת משכנותינו ולחפש פתרון הולם לבעיות. אם עד כה לא הושג פתרון כזה, במשך עשרים שנה בקירוב, הרי אין זה מחוסר אפשרות למצוא אותו, אלא בגלל עובדה אחת מרכזית — איהשלמתם של מנהיגי ערב עם קיומה של מדינת ישראל. אנו מקווים כי כיום, אחרי עשרים שנה של איבה עקרה ואחר מבחני דמים אחדים וזה של החודש האחרון, עשוי לחול שינוי בגורן זה.

בטוחני שאם יתגלה הרצון מצד שכנינו לשלום, תיווצר האפשרות להגיע לפתרון מוסכם על שני הצדדים. האזור כולו משוער לפתרון כזה. יש באזורנו מקורות מספיקים כדי להבטיח לכל תושביו רמת מחיה הולמת, פיתוח וקידמה. יש בו קרקע, יש בו מים ויש בו אוצרות טבע לרוב. אם מקורות אלה והמשאבים הכלכליים ינוצלו למטרות שלום ופיתוח — נוכל כולנו להתקדם במהירות ותוך שיתוף פעולה. ישראל מצידה מוכנה לתרום את תולקה לכך.

אני רוצה לקוות כי המציע הנכבד יסכים אתי שאין טעם להיכנס לדיון פומבי מפורט על תכנית שלום אפשרית. הבעיה היתה ועודנה, קודם כל, בנוכחותם של שליטי ערב להיכנס לדיון עמנו ולהכיר בזכות קיומה של ישראל.

רבותי, בדוננו על שלום לא אוכל בימים אלה דווקא ובשעות גורליות אלה במקום מרכזי — אני מתכוון לעצרת האומות המאוחדות — שלא להתייחס לעמדתה של מעצמה גדולה שכמה משליטי ערב מסתייעים בה בסירובם לעמוד נוכח מציאות קיומה של ישראל. שליטי ערב מוסיפים להתבסס על גורם בין-לאומי אחד גדול, אשר מדיניותו עורדה אותם בלוחמותם, ואין אני אלא נזקק מתוך חזונו מתוך הצון סתם להדביק האשמה או טענה למעצמה גדולה זו. היא עורדה אותם בלוחמותם, ולמרות הצהרותיהם החורגות כי נשק זה ישמש להשמדת העם היהודי במולדתו, סיפקה להם המעצמה האדירה הזאת נשק התקפה למכביר והושיטה להם סיוע מדיני אף בזמן תוקפנותם. אני בטוח שכולכם מבינים למי אני מתכוון, גם אם אינני מפרש בדיוק את השם.

אליעזר שוסטק (המרזו החופשי):

אפשר לפרש גם את השם. הם אינם מדברים ברמזים.

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אינני חושש מכך. כוונתי, כמובן, לברית-המועצות. כל אחד יודע זאת. רק אתמול היתה לי הזדמנות לומר זאת בביקורי בשארם-אל-שייך.

לכלול, כמובן, חופש שיט בים סוף ובתעלת סואץ, בטחון מלא בגבולות, ביטול החרם הכלכלי והתעמולה העויינית, הבטחת מעבר יבשתי אהודי. אין כל ספק בכך, כי עם הסדר שלום כזה לא יהיה קושי מיוחד להגיע גם לתכנית פיתוח כלכלית אוורית משותפת לניצול מקימי הנהרות, להשקיות השטחים הצחיחים, להפכת חשמל והאוצרות הטבעיים. יהיה בכך משום סיוע רב לשיקום הפליטים הערביים ברמה נאותה, לקידום האינטרסים הכלכליים והחברתיים של עמי האזור.

פתרונות כאלה יפתחו דרך רחבה להסכם בין-לאומי, בשיחוף המעצמות הגדולות, לנייטרליזציה של האזור, להפסקת מירוץ הווין השיגרתי המרושע, להפרכת אזורנו לאזור חופשי מנושק גרעיני, ואף לעזרה בין-לאומית פני-ננסית ומדינית-טכנית לתכניות הפיתוח.

חברי הכנסת, כדי למנוע כשלון מדיני לאחר הנצחון הצבאי, כדי להבטיח שלום בריקיימא בין ישראל לערב, כדי להעניות לאינטרסים הלאומיים העליונים של עמנו, עלינו להתאזר בהרבה אורך-רוח, להפעיל שיקול-דעת, לוותר על רווחים קלים וחולפים מאפקטציה והתרברבות, להמיר את המדיניות של חיי שעה במדיניות של חיי עולם. ואם גם נסתם כיום הגשר אל ברית-המועצות וארצות סוציאליסטיות אחרות, ואם גם הנעיצות המגיעות משם כיום על-פי כתובת ישראל מאד אינן עריכות לאווננו, הרי אין ספק כי זמני וחולף הוא המצב הזה, כי עוד נזכה ליחסים עוד יותר תקינים ועוד יותר איתנים עם אותן הארצות הסוציאליסטיות מאשר בעבר.

בל נמנע מעצמנו את הסיפוק לציין, כי בנאומי בעצרת האו"ם מצא ראש ממשלת ברית-המועצות, מר קוסיגין, לנכון להדגיש כי ברית-המועצות אינה יריבתה של ישראל כלל וכי היא תמכה בשנת 1947 בישראל בשל דבקותה בעקרון זכות ההגדרה העצמית. מדיניות של שקידה על שיפור היחסים עם ברית-המועצות בעבר ובעתיד, לא היתה ולא תהיה מדיניות של אשליה, אלא ראיית סיכויים מפוכחת. זאת אפשר ללמוד אפילו מהתפתחות היחסים המבורכת בין ישראל לרפובליקה הרומנית הסוציאליסטית, דבר שלא יישאר מקרה בודד. על כל פנים, "המקלט המערב-גרמני ביום סגריר", והידידות "הבלתי-מעוררת" עם צרפת של שמעון פרס ומשה דיין והאחרים, לא עמדו במבחן כלל וכלל.

עם ישראל פניו ליחסי שלום ושכנות טובה עם העמים הערביים. השלום, העצמאות והקידמה הם האינטרסים המשותף של עם ישראל והעמים הערביים גם יחד. ממשלת ישראל מצידה היא, חייבת לבסס את המערכה המדינית הנוכחית של אינטרס של עם ישראל ושכניו. יש להפוך את הנצחון הצבאי למנוף של מעבר אל השלום. יותר מאי-פעם נדרש כעת הליכוך של תנועת הפועלים הישראלית, של כל הכוחות הדמוקרטיים, כיהודים ערבים, לשם הגברת המאבק על מיפנה המדיניות הישראלית אל השלום, אל הנייטרליות, אל איה-הזדהות והעצמאות המלאה, אל השיר תוף והסולידריות היהודית-ערבית, אל הקידמה החברתית והתרבותית. עמנו זה, עם ישראל, הוכיח בשבועות ובימים של המבצנים הגורליים, כי הוא ראוי בהחלט להנהגה כזאת, שתהא מסוגלת להוליכו אל השלום והבטחון, אל הרווחה הכלכלית והחברתית, אל עתיד מאושר.

היו"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לראש הממשלה.

הממשלה בוודאי לא תימנע מלהביא מסקנותיה והצעותיה אם לכנסת ואם לוועדת החוץ והבטחון, או לשתיהן גם יחד, כאשר נחוש ונרגיש שכבר יש אונן קשבת ושכל הענין.

אבל היות והענין עצמו מאד רציני ומכובד, לא הייתי רוצה להציע סתם להסירו מעל סדרהיום. הייתי שמח אילו היה המציע מסכים אתי, שמותר ברגע זה לתת שהות של כמה שבועות — הייתי רוצה שיהיו אלה שבועות, אבל זה יכול לקחת יותר משבועות — לדיונים ושקטים יותר, פחות פומביים. אני אפילו אינני בטוח שהפומביות הרבה באומות המאוחדות עוזרת כל־כך לענין, אבל כמובן אין מנוס מכך. מוטב לתת שהות, וכאשר נראה ונהיה מוכנים להביא דברים פחות או יותר בשלם, יובא הענין לפני הכנסת.

כבר אמרתי: מתוך חשיבות הענין אינני רוצה סתם להציע להסירו מסדרהיום, כאילו הייתי מבטל את הענין. אני מציע שהמציע יסכים לפי שעה להשהות את הענין ולתת לנו אפשרות לעבוד מתוך אותה שלוה מועטת שכביכול ניתנת, אם כי ייתכן שאין המלה „שלוה“ מתאימה כאן, כי אין אנתנו שלוים ושקטים, אבל אני מאמין שגם יום כזה בוא יבוא.

הי"ר מ. סרדינס :

האם חברי הכנסת מיקונים מסכים להצעה זו?

שמואל מיקונים (מק"י):

היה כבר תקדים כזה בכנסת בשאלת המים, שבהסכמת המציע נדחתה ההצבעה על הצעתו למשך שבועיים. אני מסכים שתידחה ההצבעה על הצעתי לסדרהיום לחודש ימים, אולי לחמישה שבועות, לדגל ההסברים שנתן ראש הממשלה.

הי"ר מ. סרדינס :

האם גם חברי הכנסת אבנרי, שהיתה לו הצעה להעביר את הענין לוועדה, מסכים?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מסכים להקפיא גם את הצעתי בדבר העברה לוועדה לחודש ימים.

ישראל קרגמן (המערך):

זה אִי־אפשר.

הי"ר מ. סרדינס :

אין הצעה כזאת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני מציע להסיר את ההצעה מסדרהיום.

הי"ר מ. סרדינס :

היות ואיננו מצביעים עכשיו, יש לדחות גם את הצעתך למועד בו נצביע.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אבל הצעתי מרחיקה לכת.

הי"ר מ. סרדינס :

אִי־אפשר.

גם בימים אלה, לאחר מפלתם הצבאית של החוקפנים, מוסיפה ברית־המועצות לסייע בידם במאבק המדיני. רק שלשום שמע העולם כולו גאום תוקפני ועיון מפי ראש ממשלת ברית־המועצות, מר אלכסיי קוסיגין. בנאומו התעלם במתכוון מהכרזותיהם של שליטי ערב על השמדת ישראל. כולנו עדים — ואין ספק שהדבר לא נעלם גם מאוזניו — כי במשך שנים שמענו אחת לשבוע, או פעמיים בשבוע איומים ותכניות להשמדת ישראל. מר קוסיגין העלים את חלקה של ממשלתו באחריות לתוקפנותם עליוני מתן סיוע צבאי, טכני ופוליטי. הוא האשים את ישראל בהאשמות חסרות כל שחר, ואין ספק שדעת־הקהל העולמית יודעת זאת. בנאום זה סולפה המציאות בצורה מזעזעת.

מחריד ומוזעזע היה לשמוע את נציגי ברית־המועצות משרוים את מדיניותה של מדינת ישראל אל התנהגות גרמניה ההיטלרסטית. מלחמת ההגנה שלנו הצילה את עם ישראל במדינתו ומשואת היטלר שניה שהכינו שליטי ערב במשך שנים והתכוונו לבצעה בימים אלה. ברית־המועצות נחנה בידם את הנשק, בהודעתו זו חילל ראש ממשלת ברית־המועצות את זכר המיליונים של חללי שואת היטלר כולם, יהודים, רוסים וכל בני עמי אירופה.

מר קוסיגין דיבר על התנהגות חיילי צה"ל כלפי האוכלוסיה הערבית, והוא לא חילק להם שבחים רבים. אני קובע שדבריו מיוסדים על אינפורמציה כוזבת. מאות עתור נאים ראו ורואים איך חוזרים החיים למסלולם במהירות רבה בכל השטחים בהם נמצאים חיילי צה"ל, ואיך עובדים המושלים הצבאיים ללא ליאות כדי שתהליך זה יוחש.

רבותי, חברי הכנסת. ברית־המועצות היא אחת המעצמות הגדולות בעולם, ועליה אחריות רבה לשלום. מן הראוי שתבדוק מחדש את מדיניותה, את הערכותיה ואת מקורות האינפורמציה שלה, ותשתמש בכוחה ובהשפעתה כדי להניע את שליטי ערב למדיניות דיאליסטית, מדיניות שתקדם את השלום.

אני, העומד לפניכם ברגע זה, מאמין כי הסיכוי לשלום בין מדינות האזור עשוי להיות כיום קרוב יותר מאשר אי־פעם. על ברית־המועצות מוטלת אחריות כבדה לעבר הטראגי. ביכולתה ומחובתה לפעול למען עתיד טוב יותר. העולם כולו וההיסטוריה ישפטו אותה לפי מעשיה בשבועות ובחודשים הקרובים.

מדינת ישראל עומדת בוטחת בצדקתה ומוכנה לשלום עם כל שכנותיה.

נראה לי שדווקא בימים אלה — ובזאת אני רוצה לסיים — אין צורך בדיון פומבי בכנסת על תכניות השלום, כי לפי שעה חסר העיקר — רצון שכנינו הערבים להכיר בעצם קיומה של מדינת ישראל ולשבת אתנו לשולחן הדיונים.

עצם הדיון תלוי ועומד בחלל עולמנו, ואל יחשוב חברי הכנסת מיקונים שמדינת ישראל, ממשלתה, אינה נותנת את הדעת ואינה עוסקת בזה ואינה דנה בכך בשיבות, לעתים — מותר עכשיו להגיד — ימים ולילות. אינני חושב שתצא מזה טובה אם נהפוך כבר את הענין לדיון פומבי. המאורעות האחרונים טריים מאד, ושלא ניתן לענין זמן כדי שיכשיל את מירותיה.

4. היחס לאוכלוסיה הערבית באזורים הכבושים וגורל רבבות אנשים במדבר סיני

אפשר להתווכח על התועלת שבהגדלת מספר אויבנו לעתיד, אבל למה להתווכח. נאמר לנו שאפקידנו לסרוק את בתי הכפר, ואם נמצא אנשים מזוינים — לקחתם בשבי, אנשים לא מזוינים יש לתת להם שירות לאריות המיטלטלים, ואחר לאמור להם ללכת לבית סורא, כפר לא רחוק, ועוד נאמר לנו להתייצב במבואות הכפר ולמנוע כניסת תושבים החוזרים ממחבואיהם לאחר ששמעו את קריאתנו ברדיו אליהם, לחזור בשלום אל ספריהם. ההוראה היתה לירות מעל לראשיהם ולומר להם לא להיכנס לכפר. במחז בולדווין אחד נעקרו הברושים, הזיתים; תוך עשר דקות היה הבית לחורבה, על החפצים והרכוש המעט שבתוכו. לאחר שההרס שלושה בתים, הגיעה שיירת הפליטים הראשונה מכיוון רמאללה. לא ירינו באויר. נערכנו לחיפוי, ודוברי הערבית ניגשו אליהם למסור להם את ההוראות. היו שם זקנים שהלכו בקושי, וקנות ממלמלות, תינוקות בזרועות אמהותיהם, ילדים קטנים, הילדים בכו והתחננו למים. השירה הניפה דגלים לבנים. אמרנו להם ללכת לבית סורא. הם אמרו לנו שמכל מקום מגרשים אותם ולאף מקום לא נותנים להם להיכנס. שכבר ארבעה ימים הם הולכים בדרכים בלי אוכל, בלי מים, שכמה מהם מתו.

אחר־כך הוא מפרט כל מה שקרה ואומר שההכרזות הרשמיות לא מבושלות. למעשה ניתנו הוראות לעשות את ההיפך, והוא אומר בסוף: "... והילדים שהלכו על הכביש ממררים בבכי, יהיו הפראיון בעוד תשע־עשרה שנה, בסיבוב הבא. כך הפסדנו באותו יום את הנצחון". עד כאן דברי עמוס קינן.

כולנו יושבים בתוך עמנו. חיילים חוזרים. כל אחד שמע על דברים שנעשו ושאף ייעשו לגבי אוכלוסיה אורחית אחרי הפעולות הצבאיות. כפרים נהרסו מן היסוד לא רק באזור לטרון אלא גם במקומות אחרים, לאחר שכל הפעולות הצבאיות נגמרו.

אני רוצה לצטט משפט אחד מדבריו של חבר־הכנסת אבנרי, שקראתי אתמול: "מי ששיכנע אותם לעזוב, ביצע פשע נגד עתיד המדינה".

עתה כמה מלים על סיני הדיירים הערביים ברובע היהודי לשעבר בעיר העתיקה. אינני נכנס עכשיו לשיקולים הפוליטיים של המלחמה, אבל גם העתונים האחרים, לא רק העתונים שלנו, כתבו אתמול ושלשום בועם על העברת אנשים מהבתים, ילדים, זקנים ונשאי ישרי רהיטים אשר צריכים היו לעזוב תוך שעות מספר, ללא כל הכנה שהיא. וזאת אחרי שכל הפעולות הצבאיות נגמרו.

בעתון "הארץ" מאתמול דובר על אנדרלמוסיה ארגונית ששררה בימים האחרונים בעיר העתיקה בכל הנוגע להריסת מבנים ליד הכותל. העתונים כולם שואלים: מה קורה כאן? מה ההרס הזה?

יש גם בעיה נוספת. לכפרי המשולש באים אנשים מרודים, צמאים לטיפת מים, והנה מגרשים אותם בחזרה, אף־על־פי שהשלטון הישראלי שולט עכשיו בשני הצדדים.

מנחם כהן (המעריך):

חל לנהל תעמולה נגד מדינת ישראל.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני אומר דברים אלה לטובת מדינת ישראל.

מנחם כהן (המעריך):
מסית ומדיח!

היו"ר מ. סרדינס:

אנחנו עוברים להצעה לסדרהיום של חבר־הכנסת וילנר: היחס לאוכלוסיה הערבית באזורים הכבושים וגורל רבבות אנשים במדבר סיני. רשות הייבוס לחבר־הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

חברי הכנסת, ישנם דברים היכולים לאחד רבים, או אפילו כולם, כפי שקרה, למשל, היום בכנסת ביחס להצעה הראשונה לסדרהיום. בשם הסיעה הקומוניסטית הנני מציע לכנסת להעמיד על סדר־יומה את הנושא הבא: היחס לאוכלוסיה הערבית באזורים הכבושים וגורל רבבות אנשים במדבר סיני. מה הן העובדות?

לאחר כיבוש מדבר סיני עלידי צה"ל נותרו בו רבבות אנשים, חיילים מצריים, ללא מזון, ובעיקר ללא מים. בעתונות בארץ ובכולם כולו פורסמו ידיעות רבות על גזייתם של אלפי גורדים אלה מצמא בלב המדבר. עבר יום אחרי יום. התערבו אישי ציבור מתונים שונים אצל הממשלה, אבל כל פעולה לא נעשתה. רק כעבור ימים יקרים, לאחר לחץ דעת הקהל והצלב האדום הבין־לאומי, החלה פעולת הצלה. הוחזרו 11 אלף איש, לפי הדין־חשבון של ועדת הצלב האדום הבין־לאומי. הפצועים שהוחזרו, כפי שפורסם בעתונות הישראלית, טוענים, כי נעשו בהם, בהיותם ושבויים, מעשים נוראים. זה נושא אחד.

הנושא השני: היחס לאוכלוסיה הערבית בגדה המערבית. היו יישובים ברדיו, ופורסם גם בעתון, שהמושל הצבאי הכריז ברכים: מי שרוצה לעבור — בבקשה, ייעשו אף הקלות, בלי פרודורה מסובכת. מה פירוש הדבר הזה במצב של כיבוש צבאי לנהל תעמולה למען עזיבה? פירוש הדבר, למעשה, לחץ. ואמנם לא במקרה באה הקריאה מן הצד השני: לא לנטוש את מקומות המגורים. כפי שמוסרת העתונות, כבר עברו או הועברו אל מעבר לגבול מאה אלף איש, והדבר נמשך.

בעתון "דבר", 13־מה:13 ביוני השנה נאמר (אני מצטט): "רבים מן העקורים טוענים, כי הישראלים מאלצים את תושבי הגדה המערבית המתגוררים במקומות אסטרטגיים, כגון ג'נין, קלקיליה, טולכרם — לעזוב את בתיהם. לדבריהם, מתירים להם לקחת עמם את בגדיהם בלבד". וב"הארץ" 20־לחודש, כלומר מאתמול, פורסם כי אין נותנים לאלה אשר עברו או הועברו לחזור לגדה המערבית.

ואשר לאזרחים בשטח סיני וברצועת עזה כתוב ב"דבר" 13־מה:13 ביוני לאמור (אני מצטט): "רבי־סרן יוסף אמר עוד, שהכוחות הישראליים משתדלים לשכנע את האזרחים ואת החיילים המצריים הנוכחים לחצות את התעלה ולעבור מערבה. אולם רבים מהם פוחדים ללכת ואינם רוצים לנטוש את בתיהם".

על המצב באזורים הכבושים בגדה המערבית באזור לטרון יש תחת ידי דין־חשבון של עד ראיה, עד ראיה, עד ראיה, אשר דווקא — בניגוד לדעתי — תומך במלחמה ובקו של מלחמה. כוונתי לעתונאי עמוס קינן ג'ידיעות אחרונות, ונדרמה לי שהוא כותב גם ב"הארץ". הוא כותב: "מפקד הפלוגה אמר שאת שלושת הכפרים בג'ירה — של לטרון — הוחלט לפוצץ, וזאת מסיבות אסטרטגיות טקטיות בטחוניות. ראשית, ליישב את האצבע של לטרון. שנית, להעניש את קיני המרצחים. שלישית, למנוע מהמסתגנים בעתיד — בסיס. אפשר להתווכח עם תפיסה אידייתית זו, הגורסת עונש קולקטיבי והסכורה שאם יאבד למסתגן בית אחד, לא ימצא בית אחר להגיש ממנו.

כי מדינת ישראל פתחה במלחמה. אם יש לחברה-כנסת וילנר האשמה כזו, צריך היה לפחות לשים אותה ככותרת לדבריו, ולא לנסות להתחמק ולהבליע אותה בין השורות כאשר רק במשקפת של מיקרוסקופ אפשר להבחין בה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתמול אמרתי זאת בפרוטרוט.

שר-הבטחון מ. דיין:

היום לא אמרת אף מלה אחת על כך בהצעתך לסדר-היום, אבל ספק באלגנטיות הכנסת זאת בפסוק האחרון של דברך. אם יש לך האשמה כזאת נגד ממשלת ישראל — תציע הצעה בנושא זה לסדר-היום. לא על מצרים שמסתובבים צמאים במדבר סיני.

ובכן, ממשלת ישראל לא פתחה במלחמה זו. האקט האגרסיבי הראשון שפתח במלחמה זו היה סגירת המצרים והבלקודה על השיט הישראלי.

ואשר לגקודות אשר העלה כאן חבר-הכנסת וילנר, רצוני לומר כי קודם כל צריך לקבל איזה שהוא חוש פרופורציה כאשר מדברים על נפגעים אזרחיים ועל חיילים אשר תועים במדבר צמאים ורעבים. אינני חושב שאפשר למצוא מלחמות רבות בהן האזרחים נפגעו במידה כה מעטה, וכתוצאה מהכונה של הממשלה ושל המטכ"ל, כמו במלחמה זו. ירושלים הופגזה במשך ימים. אף פצצה אחת, לא מארטילריה ולא מן האוויר, לא נורתה במשך המלחמה הזאת על-ידי כוחות צה"ל על שום עיר אזרחית, לא על העיר העתיקה, בשעה שהפגינו מתוכה את ירושלים במשך ימים, לא על דמשק ולא על קהיר. והאמריקה לי, חבר-הכנסת וילנר, נציג הרשימה הקומוניסטית החדשה, שהמפציצים הישראליים יכלו לעשות זאת ללא כל קושי.

על כן, כאשר מדברים על פגיעה באזרחים, ומדבר על כך מי שטוען שהוא רוצה בטובתה של ישראל, אולי תנקוט קודם כל איזו שהיא פרופורציה. אתה היית בירושלים, ראית מה עשו לירושלים העברית מהצד השני. וראית שאף יריה אחת, לא של תותח ולא פצצה ממטוס, לא הוטלה לא על ירושלים העתיקה ולא על עיר ערבית אחרת. אינך מוצא אף מלה אחת לחמך בעניין זה כשאתה רוצה בטובתה של מדינת ישראל? בחברון לא נשרט אף איש אחד בזמן הכיבוש. בג'נין היו שניים—שלושה נפגעים. בשכם נפגעו אחדים. כך עושה צבא כשהמלחמות, בכלל זה ההתנגשות בשריון של צבא ירדן, היו בתוך הערים האלו עצמן? אתה מכיר עוד צבא כלשהו שהיה נכנס לחברון, חברון זאת, בזמן שהוא מתנגש עם כוחות השריון של הלגיון — אתה מכיר עוד צבא אחד שהיה עובר כך על פני העיר מבלי שיהיה בה אף שרשרת אחת, אף נפצע אחד? שכשהקרב נמשכו בג'נין, גם הפעם לא שעה ולא שתיים אלא קרבות ארוכים ומרים, שבהם היו לנו נפגעים רבים, בין תושבי העיר (ואני אומר זאת ממה ששמעתי מפי ראש העיר ג'נין) היו שניים—שלושה נפגעים. זה נקרא שהצבא לא חס או לא היה ער לבעיית האזרחים, ופגע בהם?

ירושלים ושכם, ג'נין וחברון וערי הבירה של כל הארצות שפתחו במלחמה על ישראל, כשהן לא נפגעו — האשמה היא על מדינת ישראל או על צה"ל בתנאים אלה? לזה דרוש... (יש בעברית כמה ביטויים לכך), כדי לתאר זאת כך.

יוסף שופמן (גח"ל):
גם ברוסית יש ביטויים לזה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אנטישמיות מעולם לא שירתה עם. לא את אלה שעשו זאת נגד היהודים ולא את היהודים שעושים זאת עכשיו נגד אחרים.

היתה החלטה פה אחד של מועצת הבטחון אשר תובעת ממשלת ישראל גישה רשמית אל תושבי השטחים הכבושים ומתן אפשרות לאלה שגורשו או ברחו משטחי הכיבוש לחזור לבתיהם. כן תובעת מועצת הבטחון מכל המדינות הנוגעות בדבר להראות יחס אנושי לשבויי המלחמה.

הדברים שנעשו לאחרונה עוררו אישי ציבור ותרבות מחוגים שונים בארץ. קיבלתי פניה אשר כתוב עליה, כי היא מופנית לכבוד נשיא מדינת ישראל, לכבוד ראש ממשלת ישראל, לכבוד נשיאות הכנסת והרבנים הראשיים לישראל, וחתומים עליה מרצים באוניברסיטה, מורים, אדריכלים, רופאים ואחרים. נאמר בה — אני מצטט: „לאחר שעיינתי בפרסומים שבעתונות הישראלית על היחס אל האוכלוסים הערבים באזורים הכבושים, וכן לאחר עיון ב„דו"ח של עדי ראיה“, מצרף אני את קולי לתביעה להפסיק מיד כל הרדיפות, הגירושים, הרס הבתים והרכוש שבשטחים הכבושים, ולהגיש עזרה רפואית מיידית לאוכלוסים באזורים הללו. אנחנו מצטרפים לתביעה הזאת של אנשי האינטליגנציה הללו.

אני רוצה לציין בחיוב מספר גדול של חיילים שלא הסכימו להשתתף בפעולות נגד האוכלוסיה האזרחית ואף היו כאלה שמגעו פעולות מסוג זה תוך סיכון חייהם.

ההתנהגות באזורים הכבושים הביאה נזק בלישוער לישראל בנוסף על עצם פתיחת המלחמה. כיהודי אשר איבד במלחמה את כל משפחתו, לבי מלא כאב ובושה על כי דווקא ממשלת ישראל פתחה זו הפעם השנייה במלחמה, המסכנת את שלום העולם, ומבצעת פעולות מבישות באזורים הכבושים נגד האוכלוסיה האזרחית.

מנחם כהן (המערך):

בוז לך

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
בוז לרופאי האוכלוסיה הערבית. בוז לאנטישמים במדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, הצעתי לקיים דיון על הנושא, ואני רוצה לסיים בכמה שורות משיר שכתב המשורר נתן אלתרמן כימי מלחמת העצמאות. יש אנשים אשר מסתגלים גם בזמנים סוערים לא לאבד את ראשם. אני מצטט משירו של המשורר אלתרמן: „חצה עלי גיפ את העיר הכבושה נער עז וחמוש... נערכפיר, וברחוב המודבר איש זקן ואשה נלחצו מפניו אל הקיר. והנער חייך בשניים-חלב; אנסה המקלע... וניסה. רק הליט הוקן את פניו בידיו... ודמו את הכותל כיסה. ויושר לה, אם כן, על מקרים עדינים אשר שמם, במקרה, רצויה. ויושר על שיהיה של שומעים-מבנים, על בנות צחוק של ויתור וסליחה“. „כי תוגרי כלי לוחם, ואנחנו אתם, מי בפועל ומי בספירת הסכמה. נדחקים במילומל של הכרח, ונקט, לתחומם של פושעי מלחמה“.

אם במלחמת העצמאות כך — היום על אחת כמה וכמה.

היו"ר מ. סרדינס:
חשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:
אדוני היושב-ראש, חברי כנסת. חבר-הכנסת וילנר, נציג הרשימה הקומוניסטית החדשה, הצהיר בסוף דבריו, בין השאר,

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני מציע שנלמד ביטויים רוסיים.

כן, שבבואו לבקר את הדברים הן במחנות, הן בבתי-החולים והן בשטח במדבר — לא מצא סמוכין להאשמות אלו שנשמעו.

עכשיו בעניין הגדה המערבית. גם פה לא מן הנמנע שבין ההוראות שניתנו — כפי שציין חבר-הכנסת וילנר כש קרא את דברי עמוס קינן — לבין מה שהוגשם בשטח, היה מרחק-מה. ובשום פנים אינני מוכן לקבל על עצמי מראש ולומר שכאשר מתחוללת מלחמה וגם הצבא הסדיר וגם המילואים, על כל גוניהם וגיליהם, על כל המניעים הנפשיים השונים, כולם מגויסים לצבא ונערכת מלחמה — אין מקרים שבהם לא מתמלאות ההוראות. אני יכול רק להניח שהצבא הישראלי בעניין זה הרבה פחות גרוע מן הצבאות האחרים. ואין צבא כלשהו בתקופת מלחמה שלא רודפות אחריו ולא נלות אליו תופעות שליליות של התנהגות החיילים. במידה שמדובר לא על ההוראות אלא על הנעשה בשטח — לא מן הנמנע ושפה ושם יש מעשים החורגים ונוגדים את ההוראות. אבל אני רוצה לומר, הן דברים אחדים על ההוראות וגם על נקודה אחת שאני סובר שתשוב לנו, עם כל אההנעמות שבדבר, להגנישה, וזה לגבי הגדה המערבית.

תושבי הגדה המערבית לא היו ציבור אובייקטיבי נייטרלי במלחמה הזאת. תושבי הגדה המערבית היו חלק מן הממלכה הירדנית, והיו חלק מן המערך של אותם כוחות שפתחו במלחמה על ישראל ב-5 ביוני בשעות הצהריים, בהפגזה על ירושלים ובפרווריה, בלי שהיתה להם כלל נגיעה ישירה כלשהי במלחמה הזאת. המלחמה הזאת התחילה בסגירת המצרים, ועד לשעת שירדן פתחה במלחמה לא חשבונו כלל שמלחמה זו תתפשט לחזית הירדנית. איש לא חשב זאת, לא רק שלא תיכנן. אבל התושבים האזרחיים כאן, הם ובניהם על כפריהם לטרון, טולכרם וקלקיליה, הם היו חלק מהבניין צורים במערך הצבאי של הכוחות הצבאיים של ממלכת ירדן, אשר העמידה את צבאה תחת פיקוד הצבא המצרי, אשר נתן להם הוראות, והם מילאו את ההוראות הללו לפחות בהתקפה על ישראל.

לכן המהתאר את הציבור הערבי בגדה המערבית כציבור אזרחי אשר באויה שהוא אופן נקלע למערכה זו בשגנה, נותן תיאור מטעה. לא לטרון, לא קלקיליה ולא שאר הכפרים — כל אלה לא היו מחוץ למערכה, אזוני חבר-הכנסת וילנר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הם אזרחים. כבוד השר.

שר-הבטחון מ. דיין:

האזרחים, כבוד חבר-הכנסת אבנרי, האזרחים בתוך הכפרים השונים ובניהם והם עצמם היו שותפים למלחמה זו; התוחמים שירו על שההתחלה לוד ועל להאביב הוצבו בכפרים האזרחיים האלה, אזוני. הם לא ירו מעבר לירדן. זוהי עובדה שאני מצטער עליה. בגלל היחסים בינינו לבין תושבי הגדה המערבית לעתיד הייתי הרבה יותר שמח אילו יכולתי לבוא לכאן ולומר, שכוחות הלגיון של הירדן הם שעשו את המלחמה הזאת, ותושבי הגדה המערבית עשו מה שעשו רק בכפייה, או שהם היו נייטראליים במלחמה. אבל אין הדברים כך.

זה עשרים שנה שהגדה המערבית משתייכת לירדן. רבים מהקצינים ומהחיילים וכן רבים מבין המשמר הלאומי והיחידות השונות הירדניות, אשר פתחו במלחמה זו, הם תושבי הגדה המערבית, על בניהם ופתיחתם. אינני יכול יהיה להבחין בינם לבין ירדן, כשם שלדאבנוי הרב לא ניתן היה במלחמה זו להבחין בין ירדן לבין מצרים. אני שוב אומר:

אני רוצה לומר בשאלת החיילים המצריים שבמדבר. בחלק הראשון של הפעולה אין לי ספק שהיו אלפים רבים, אולי עשרות אלפים, של חיילים מצריים, שכאשר הובסו יחידותיהם בקרב, לא רצו לבוא ולהתמסר. היתה גם הוראה, או קריאה, ב"קול הקיר" לחיילים המצריים שלא להתמסר ולא למסור את נשקם ולא להיכנע, אלא להמשיך ולפעול בתוך השטח הזה הן של סיני והן רצועת עזה, כפדאיון במלחמת גרילה נגד ישראל. אבל אינני סבור ושאלה שלא התמסרו עשו זאת בגלל קריאה זו או לשם המטרה הזאת. אלא פשוט הם חשבו — ורבים מהם גם הצליחו לעשות זאת — שיוכלו, במידה קום להתמסר, לנוע ברגל או בכרכ, לא על הכבישים המרכזיים לאורך שפת הים ובין הדיונות, ולהגיע בחזרה לתעלה, לעבור את התעלה ולהגיע למצרים. ואז נדדו אלפים רבים כאלה. כל אותם חיילים מצריים שרצו להתמסר וירדו לכבישים והניחו את נשקם — נלקחו כשבוים, והם לא הסתובבו, לא רעבים ולא צמאים. ואלה שהסתובבו רעבים וצמאים, הם אלה שלא רצו להתמסר. כעבור ימים אחדים, כאשר שכך הקרב והמצב הזה היה ידוע הן לאנשינו והן מחוץ לישראל — לא מנענו את נציגי העתונות הזרה להסתובב בסיני וברמה הסורית ובגדה המערבית ולראות בעיניהם את הנעשה. לא היתה כל סיבה למנוע זאת. מן האוויר נתברר שיש חיילים מצריים כאלה. היתה פניה של הצלב האדום, שנענינו לה מיד, ובהליקופטרים שהעמדנו לרשותם יצאו נציגיהם ונציגי צה"ל ארבע פעמים אל השטח, לשטחים שונים, ופעמים גם למקומות ששבוים מצריים העידו ששם — לפי דבריהם — יש אלפי חיילים מצריים תועים. יש שכבר גוועו בצמא. והם לא מצאו, אני רוצה לדייק כלשוני ואינני אומר "אף אחד", אבל כמעט אף אחד, כמעט אף חייל תועה מצרי אחד לא נמצא, למרות שסרקו מהליקופטרים את סיני לאורך ולרוחב, בהתאם להכוונת השבויים המצריים שאמרו: אם תלכו למקום זה — תמצאו אותם שם. כי בינתיים אותם חיילים מצריים או שהצליחו לעבור את התעלה ולהגיע למצרים, לרצועת עזה או לאל-עריש, או שהתמסרו בידי הצבא הישראלי. מכל מקום, כך אומרת הודעת הצלב האדום — שאם רצה חבר-הכנסת וילנר, בוודאי קרא אותה — שהם ביקרו בכל אותם מקומות ונהנו משיתוף-פעולה ומהמצאת האמצעים, ההליקופטרים ואחרים, עלינו צה"ל, ולא מצאו חיילים מצריים המסתובבים במדבר, צמאים או לא צמאים, לא מצאו.

הוא הדין להאשמות אחרות בקשר לפגיעה בבתי-חולים באל-עריש ובמקומות אחרים. נציגי הצלב האדום ביקרו בבתי-החולים. הם שוחחו עם השבויים הערביים. מצאו שאף אחד מבתי-החולים לא נפגע, שהתנאים שבהם נמצאים השבויים המצריים במחנות המעצר הם בהתאם לאמנת ז'נבה. ובמדבר סיני לא מצאו חיילים מצריים כאלה. אינני מניח שבתום, או חוץ כדי קרב כזה שבו נמצאים 80 אלף חיילים מצריים, וצבא כזה מובס וניגף — לא יהיו רבבות חיילים מצריים מפורזים בשטח מיד לאחר התבוסה. בזה אינני אומר אף לרגע אחד שלא היו כאלה. להפך. מי שאני רוצה לומר הוא שבמשך כל תקופת הקרב היתה תמיד האפשרות לחיילים המצריים לרדת לכביש, להניח את הנשק ולהימלט למחנות השבויים. במידה שהסתובבו חיילים רבים — בוודאי סבלו מצמא וכו'. אפשר לומר זאת לזכותם החיילית שהם לא רצו להיכנע וחיפשו דרך כיס אחורה להגיע למצרים. אבל בסופו של דבר, מי שהגיע מבין החיילים המצריים למצרים — הגיע, ומי שלא הגיע — מצא את עצמו בשבי, ואני מציע לקבל את הנתונים של הצלב האדום על

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זה אנטי-הומני לעקור עם ממולדתו.

שר-הבטחון מ. דיין:
אני מדבר על אלה הקמים ועוזבים מרצונם.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):
זו איננה מולדתו.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זו מולדתו.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
למה אינך מסיק את המסקנות ועוזב את הכנסת?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני יושב בכנסת וקורא קריאות-ביניים, כי הדברים שנאמרו כאן אינם אמת.

שר-הבטחון מ. דיין:
כשם שחבר-הכנסת טובי יכול לחשוב שאין לו עניין או לא נעים לו לשבת בכנסת ישראל, כך זכאי ערבי לחשוב שאיננו רוצה להיות תחת שלטון ישראל. חברה-הכנסת טובי זכאי לצאת את האולם.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הדברים שאמרת אינם אמת.

שר-הבטחון מ. דיין:
אני רוצה לשמוע את קריאת-הביניים.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זכותי לשבת בכנסת ואשכח בה. לא תגיד לי מה אעשה. אמרת דברים שאינם תואמים את האמת. אני אגיד לך זאת כחבר כנסת.

שר-הבטחון מ. דיין:
את האמת לא די לומר, צריך גם להוכיח אותה. מה בדברי איננו תואם את האמת? מה שאמרת הוא שיש ערבים שהם מעדיפים לגור בירדן מאשר תחת כיבוש ישראלי. אם זה איננו תואם את האמת — אני מצטער.

יש ערבים רבים בגדה המערבית — וכאלה שעוד עכשיו נמצאים כאן — אשר פונים ומבקשים לעבור לירדן משום שמקור פרנסתם העיקרי הוא בכוחית, שם נמצאים קרובי-ביתם המעבירים להם כספים שמחיתם עליהם. הערכתו של ראש העיר רמאללה היא כי חמישים אחוז ממקורות המחיה של תושבי רמאללה באים ממקורות או ממשפחות העובדות בכוחית. לו היו ממשלת ישראל וממשלת כוחית מסכימות שהם יוסיפו לקבל את הכספים הללו, כאשר שטח זה הוא תחת שלטוננו — אני מניח שהם היו נשארים במקומם, והייתי שמח על כך. אבל אם ממשלת ירדן וממשלת כוחית יעמידו אותם במצב כזה שהם לא יוכלו לקבל את הכספים הללו אלא אם כן יישבו בעמאן — המצב יהיה שונה. חשבונית הבנק האישי של רבים מהם הם בעמאן, והם יכולים לפדות את הכספים הללו רק כאשר יסעו לעמאן, ולא יוכלו לקבל פרוטה או דינר אם יישארו כאן.

ישנן משפחות — ואני מצטט מקרים מרמאללה ומטול-כרם — שאומרות לנו: זה המצב, הקרובים מכלכלים אותנו, או חשבוניות הכסף שצברנו במשך השנים נמצאים בעמאן, אם נעבור לשם — נוכל לקבל אותם. גם אם הפקידו את הכסף בבנק בישראל, בשכרם או ברמאללה — הכסף נמצא בעמאן. אם אדם ילך עם פנקס הצ'קים שלו לעמאן — יוכל לקבל

לדאבוני הרב, משום שהמלך חוסיין לא רק כרת ברית צבאית אלא העמיד את צבאו ואת תושבי הגדה המערבית תחת פיקוד מצרי, והמפקד המצרי נתן את ההוראות והם מילאו אותן ופתחו באש בירושלים, על תל אביב, מתוך כל אותם כפרים. זהו חלק מן הרקע למצב, מי שרוצה יכול להתעלם ממנו, אבל זוהי המציאות.

אשר לרובע היהודי בעיר העתיקה, ההוראות שניתנו — ויש לי כל הסיבות להניח שההוראות אלה התמלאו בדיוקן — היו לפנות את התושבים שיושבים בבתי-כנסת במקומות הקדושים, ורק בבתי-כנסת שהפכו אותם למקום מגורים (ואינני רוצה לומר באיזו צורה החזיקו אותם), ולהציע לכל אלה שישבו שם שיכון או מקום מגורים, אם הם מעוניינים בכך ואינם רוצים או אינם יכולים להסתדר בעצמם אצל קרובים או בבתים נטושים אחרים. קראתי ושמעתי את כל המבקרים שראו זאת בעין רעה, ואין לי טענות אליהם. האם מיהשו ראה איזו שהיא משפחה אחת מבין הערבים שישבו ברובע היהודי בעיר העתיקה, לאחר שפנו, אשר יושבת על חפציה ברחוב ואין לה מקום מגורים? לא שמעתי אף עדות אחת כזו. שוב פנינו לאחר-אחרים על הממשל בעיר העתיקה וביקשנו לבדוק אם מבין אלה שפנו בכפיה ממקומות שהיו בעבר בתי-כנסת, יש עדיין כאלה שגשגו ללא קורת-גג, ונדאג להם. הם לא היו תושבי העיר העתיקה לפני שנת 1948. רובם באו מחברון או ממקומות אחרים. אני מניח שבאופן טבעי הם חזרו אל קרוביהם, או אל כפריהם או למקומות אחרים. אבל לו היו כאלה שהיו נזקקים לשיכון או לטיפול — היינו מקבלים טיפול זה על עצמנו. אני אומר שלא היה מקרה כזה בעבר, ואם היה מקרה — טיפלו בו. אני מכריז כאן שנית שאם יהיו מקרים כאלה אשר יזקוקים לשיכון, אנו נטפל בהם. לא נשאיר אותם לגור במקום שהיה בו בתי-כנסת ברובע היהודי בעיר העתיקה. את המקומות האלה אנו רוצים לשקם כבתי-כנסת.

אני רוצה לומר כמה מלים על אחדות התושבים או הפליטים שעברו מכאן. ייתכן שהמספר של מאה אלף הוא נכון או איננו נכון. קראתי עליו בעתונות, אבל היות ואין לי מספרים מדויקים אחרים, אינני בא לערער על המספר הזה. אבל אני רוצה להסביר כמה דברים הכרוכים בכך.

נכון שניתנה הוראה — ואני שלם עמה לגמרי, והיא עוד בתוקפה — האמרת כי כל תושב בגדה המערבית הרוצה לעבור לירדן, הדרך פתוחה לפניו. יכולה להיות כמובן מדיניות אחרת, לפיה הדרך סגורה; יכולה להיות מדיניות שאנו מומינים מהצד השני את מי שרוצה לבוא לכאן. אציין את הסיבות שגלגלן נוקבים את המספר של עשרות אלפים — ואינני יודע כמה, ואני חושב שהמספר של מאה אלף הוא מוגזם, עליו התחלתי עוד טרם הסתיים. אמש הייתי בטול-כרם ושוחחתי עם ראש העיר. הוא הסביר לי שמבין תושבי טול-כרם יש כאלה שרוצים עוד עכשיו לעבור לירדן. הסיבות לכך הן שונות, ואזכיר את שלוש העיקריות שבהן יש אורחים ערבים המעדיפים לגור בשטח ירדן, אם יש להן אמצעים או מקצוץ והם יכולים לחיות שם, מאשר לגור בשטח כבוש תחת שלטון מדינת ישראל. יכול להיות שחבר-הכנסת וילנר מתפלל על כך; אני — אינני מתפלל. אילו הייתי מוצא את עצמי במקומם, הייתי עושה זאת. הייתי אומר שאם נותנים לי חופש ויש בידי הבחירה לעבור משלטון שלא אני בחרתי בו, שנכפה עלי, שכבש אותי, ולגור בארץ בה אני חופשי ובידי הדרך-שלה — אעבור את הגשר ואגור באותה ארץ. זה לא כלי-כך משונה ואנטי-הומני שאנשים מחליטים מרצונם הטוב לעשות זאת.

אשר לסוגיה הראשונה, הרי הידיעות על כמה דברים שהתחזשו באזורים ערביים שונים שנכבשו במהלך הקרבות על-ידי צה"ל הן מדויגות מאד. המדובר הוא בהריסת כמה כפרים ערביים באזור לטרון על-ידי קבוצות חיילים מסוימות וגירוש תושביהם. הידיעות מספרות על מקרים של התעללות כלפי תושבים ערביים בלתי-מוזינים במקומות שונים. המדובר הוא בעונש קולקטיבי כלפי תושבים של כפרים מסוימים, שהוטל עליהם על-ידי "מישהו" בפקוד הצבא ושגרמו לגידודות של נשים, ילדים וזקנים, ללא אוכל וללא מים. מסתבר שהחיילים עצמם, שעליהם מוטל התפקיד הזה, היו מזועזעים מכך עד עומק לבם וסירבו לפעמים למלא את הפקודה הזאת.

משפחות ערביות הרוסות, עקרות מבית ומאדמה, ילדים ללא אב, זקנים ללא תומך, נדידה אל הבלתי-ידוע — כל הסוגיות האנושיות האלה עומדות בסתירה משועת לעליונותו המוסרית במערכה, לחוש הצדק המפותח אצלנו ולעצם צורכי הקיום שלנו באזור הזה.

כידוע קיבלה מועצת הבטחון פה אחד החלטה הקוראת לישראל שתבטיח את שלומם של התושבים בשטחים הכבושים ושתאפשר את שובם של התושבים שזכו את מקומותיהם עקב הפעולות הצבאיות. ההחלטה הזאת תבעה מכל הצדדים ללאוג ליחס זהוג כלפי התושבים באזורי המלחמה וכלפי השבויים. כידוע נענה נציג ישראל במועצת הבטחון בחיוב להחלטה זו. הדברים שקרו בכמה מקומות עומדים בסתירה להיענות חיובית זו של נציג ישראל.

ישראל נכנסה למערכה הצבאית שנכפתה עליה, כדי להגן על קיומה מפני מזימות ההשמדה של השליטים הערביים, וכדי להשיג שלום-קבע עם העמים הערביים. כל פגיעה באוכלוסיה האזרחית הערבית סותרת את האופי ההגנתי של המערכה ואת מטרת השלום שלה. דווקא תעמולת הוועה המתנהלת נגד ישראל היא הנותנת והיא המחייבת הקפדה שלא ייעשה שום מעשה עוול אשר ישמש עילה להפרזה ולהכללה עוינת. כל מעשה עוול כזה, יתרצוהו במה שיתרצוהו, הוא מעשה עוול כלפי מיטב האינטרסים הלאומיים שלנו. כלפי סיכויי הסדר השלום בין עם ישראל לבין העם הערבי, כלפי רצון השלום שלנו. הוא מתנגס בנו לא פחות מאשר בנפגעים הערביים באזורים הכבושים. כל מעשה עוול כזה, המוסבר כמעשה תגמול על מעשים דומים מצד הירדנים, הסורים או האחרים, רק מערים קשיים נוספים במערכה המדינית, בה עומדת ישראל כיום.

אשר לנושא השני הן באלפי חיילים מצריים נודדים וצמאים למים במדבר סיני, אני רוצה לומר במפורש כי אני מסתייג מאותה התמונה הכוללת שהועלתה על-ידי דובר סיעת ר"ח בהצעתו לסדר-היום. כיומיים—שלושה מהתחלת המערכה הצבאית נמצאו אלפי חיילים מצריים במדבר סיני במצב קשה — זה אינו מוטל בספק. אך נוכח תעמולת הוועה של שופרות קאהיר נגד ישראל, הרצועה עלילות מפלגתיות, ראוי הדבר שזוכיר כי שליטי מצרים הם האחראים לכך שהקצינים המצריים עזבו את חייליהם ללא הדרכה וברחוק על נפשם; כי מצרים היא שהפסיקה את הזרמת המים מעבר לתעלת סואץ אל המדבר. לעומת זאת ישנן עדויות מוסמכות שהליקופטרים ישראלים הרבו לעשות למען איתור החיילים המצריים, ובעזרת ההליקופטרים גם הצניחו מיכלי מים לחיילים הצמאים. ישנן עדויות מוסמכות שחילי צה"ל הסתכנו אף בעליפות יריות כדי להציל שבויים אלה ולהשקותם. דבר זה אושר גם על-ידי נציגי הצלב האדום והמצרים השבויים עצמם. הוא אושר גם על-ידי משקיף בלגי, גול וולף, נשיא הוועדה המשפטית של הליגה הבלגית לזכויות האדם, העושה בישראל מטעמה.

את הכסף; אם יישאר כאן — יאבד אותו. אלה פונים ורוצים לעבור. אינני רואה כל סיבה למנוע זאת מהם.

יש קבוצה שלישית, לא קטנה, של אנשים שמקבלים תמיכה. הם נמצאים ברשימת הפליטים, ומקבלים את המזונות מאונגריה. אנשים אלה ימשיכו ויקבלו את המזונות האלה גם אם ימצאו בירדן. יש ביניהם האומרים: אני מקבל את מזון המזון שלי כאן או בירדן, אני מבקר לשבת בירדן מאשר כאן.

אלו הן הקבוצות העיקריות, שלא רק שעברו, אלא שפונות עוד עכשיו, ואין אנו מונעים אותם מלעבור לירדן, אם רצונם בכך.

כבר היו פניות, ואני הודעתי שגודן בהן בחיוב, של קבוצות אנשים שרוצים לחזור מעמאן הנה, לא מבין אלה שעברו והתחרטו, אלא פשוט בני משפחה של תושבי רמאללה או אנשים אחרים, שכאשר פרצה המלחמה, היא תפסה אותם בעמאן. יש קרובי משפחה הנמצאים בעמאן והם מעדיפים להצטרף אל קרוביהם כאן. אנו לא נמנע זאת מהם.

דבר אחרון הוא לגבי נקודה צדדית, אבל חברה-הכנסת וילנר העלה אותה בדבריו. הוא הזכיר מאמר שהתפרסם בעתון "הארץ" של היום, על חוסר היד האחרת בהריסה וכו', מבחינת התיכונן, לא מבחינת פגיעה בתושבים. אני שמח לומר שאתמול כתבתי את המכתב הבא אל מנהל רשות הגנים במשרד ראש הממשלה, מר יעקב נאי: "אודה לכם אם תכללו את הגדה המערבית ורצועת עזה במשטח פעולותיכם (שיקום ואחזקת אתרים היסטוריים, שיפור נוף הארץ וכו'). המפקדים הצבאיים באזורים אלה יגישו לכם את מיטב עזרתם".

נכון שמהיום הראשון, או מיד בתחילה, מבחינת מינהלית, לא כל הגופים, כמו הגוף הזה של מינהל רשות הגנים, היו אלה שטיפלו בכך. הצבא ויחידות הצבא הם שנכנסו. אבל אינני חושב שאפשר להתאונן על הקצב שבו משתדלים להגיע לגורמאליציה של החיים בגדה המערבית וברצועת עזה, גורמאליציה שלא תהיה המצב שהיה שם קודם. לא היו מצרים ברצועת עזה והגדה המערבית תהיה תחת שלטון ישראל. זאת לא תהיה גורמאליציה מן הבחינה המדינית, ודאי גם לא מן הבחינה הצבאית. לא הליגה, לא הצבא המצרי, לא הפדאיון ולא אותם תותחים יהיו שם, אלא צה"ל. אבל מבחינת האורח הערבי שיושב שם, אני מניח שתוך תקופה קצרה נוכל להגיע לגורמאליציה.

אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

ה"ר מ. סרדינס :

הצעה לחברה-הכנסת מיקונים.

שמואל מיקונים (מק"מ):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה מתאימה של הכנסת —

(ק ר י א ה : לאיוו ועודה)

אינני יודע, ועדת הכנסת תחליט על כך.

— הן כדי שהשאלה לא תוסר בכלל מסדר-היום, והן כדי לאפשר הכרה מפורטת יותר של העניין העומד לדיון. והעניין העומד לדיון הוא חמור, גם אם נסלק הצידה כל הגומה וכל ניפוח. הוא חמור ותובע את תיקונו המידי.

רצוני לחלק את הצעתי לשניים ולגלות את דעתי הנפרדת לגבי החלק הראשון של ההצעה, הנוגע למקרים שקרו בקרב האוכלוסיה הערבית האזרחית באזורי הכיבוש, ולגבי החלק השני של ההצעה — הנוגע למצב של חילות מצרים במדבר סיני.

לעקרון טוהר הנשק ומוסר המלחמה. איני יודע מה תרומתו של השר דיין לניהול המלחמה. יש על זה ויכוח.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
זה שידך להיסטוריה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

נכון, זה שידך להיסטוריה. אבל אני מאשים את השר דיין, ואני מאשים אותו מעל דוכן זה, על שהפסדנו מערכה חשובה מאד אחרי המלחמה. ניצחנו ניצחון מזהיר בימי המלחמה. העולם כולו, כמעט, היה עמנו. איך הפסדנו את היתרון המוסרי הפנטסטי הזה תוך ימים מועטים? בשביל מה? מה התועלת בזה? מה התועלת שתצמח למדינת ישראל מזה שקלקיליה לא תהיה קיימת עוד?

אני אומר את הדברים הבאים במיוחד אל השר בגין. מי שמתכוון לשמור על אחדות ארץ-ישראל, כמו שאתה רוצה וכמו שאני רוצה (אם כי אולי בדרכים שונות, ויש צורות שונות, בצורה של פדרציה, או בצורה של סיפוח או בצורה אחרת), מי שמתכוון לשמור על אחדות הארץ, יסכים שאין כל הגיון במה שנעשה עכשיו בקלקיליה — זהו גורם לבכיה של דורות, יוצר משקע של שנאה עם מי שאנחנו רוצים לחיות מתח ביחד.

אני שואל את השר דיין שאיננו כאן, המציג את עצמו לפני העתונות כאדם שאינו מתכוון להחזיר את השטחים, ושבפיקודו נעשים מעשים שאין להם הגיון אלא אם כן הוא מתכוון להחזיר את האדמה. אני רוצה לפנות אל השר דיין, שאיננו כאן. הוא האחראי מבחינה מוסרית, הוא האחראי מבחינה מדינית לכל הנעשה, ואני רוצה לבקש אותו כי ישקול היטב מחדש את הדברים. ניסוחים חלקים, שהוא אמן עליהם, ושהיום שמענו כאן דוגמתם לתפארת, אינם פותרים בעיה מוסרית ומדינית עמוקה כליכ. הדבר טעון מחשבה.

אני פונה אל ממשלת ישראל. אינני יודע אם הממשלה כולה היא בדעה אחת, ואיני יודע באיזו מידה היא בכלל שוקלת דברים אלה. יש לי, בכלל, ספקות אם יש ממשלה אחת או שתי ממשלות — שמא כל השרים עומדים בצד אחד, והשר דיין בצד שני. ייתכן שיש שתי ממשלות. אבל הממשלה האחראית בפנינו, בפני העם ובפני ההיסטוריה, צריכה לשקול מחדש את הדברים. זהו עניין של ימים, ואולי של שעות. היא צריכה לשקול מחדש מה נעשה במקומות האלה.

5. הכרזותיהם של אישים מרכזיים בדבר החזרת שטחים משוחררים לאויב

בשיקאגו, אמר מר עדי יפה, מוזכרו של ראש הממשלה, כי „פרט לירושלים ושארם-אל-שייך — נסכים לדון בכל ההישגים הטריטוריאליים שנפלו בידינו במלחמה.“

ביום 10 ביוני שנה זו, בחשובה לשאלה של העתונאי יחזקאל המאירי לראש הממשלה, האם נחזיק ברמה הסורית, השיב ראש הממשלה: „אילו היינו לבד בעולם, אולי היה הדבר אפשרי. אך יש לזכור כי יש גם ניריורק — ולא רק ניריורק של אמריקה, אלא גם ניריורק של ארם, שם כולם מתווכחים, מצביעים ודנים על העם היושב כאן.“

הושמעו גם הצעות נוספות על מתן אוטונומיה לשטחים ערביים הנתונים היום בידי צה"ל. מכל ההצהרות הללו — הצהרתו של עדי יפה הוכחשה, ואין כל סיבה שלא לקבל את הכחשתו, יתר ההצהרות לא הוכחשו עד הנה.

באותה עת עצמה השמיעו הרוזן המצרי, ראש המדינה הסורית והמלך והאשמי, שגם עתה נתון צבאו לפיקוד מצרי, הכרזות חד-משמעיות, כי המטרה המוצהרת והקדושה

אי לזאת אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה המתאימה של הכנסת, כדי להבטיח בעיקר ברור מדויק של הפגיעות באזרחים ערביים וברכושם באזורים הכבושים, וכדי להבטיח את אי-הישנותן של פגיעות דומות וכן את העונשתם של האחראים לפגיעות כאלה בעבר.

הי"ר מ. סרדינס:

אני מעמיד להצבעה את הצעתו של חבר-הכנסת וילנר לקיים דיון על העניין במליאה.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת חבר הכנסת מ. וילנר לקיים דיון

על העניין במליאה — מיעוט

נגד — רוב

נמנעים — 1

ההצעה לא נתקבלה.

הי"ר מ. סרדינס:

אני מעמיד להצבעה את הצעת חבר-הכנסת מיקונים להעביר את העניין לדיון בוועדה.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת חבר-הכנסת ש. מיקונים

להעביר את העניין לוועדה — מיעוט

נגד — רוב

נמנעים — 1

ההצעה לא נתקבלה.

הי"ר מ. סרדינס:

הודעה לנמנע, לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אשתדל לומר כמה דברים, במתינות ובהירות הרבה ביותר שאני מסוגל לה, ואני מקווה שאעמוד בכך.

דברי שר הבטחון חפפו חלק מן האמת. הם לא חפפו את כל האמת. אני מצטער שמתחיל לחדור לכנסת נוהג מסויים: לומר לכנסת, בעניינים מוסריים עמוקים כליכ, חלק מן האמת, אך לא את כל האמת. אני מצטער על שהשר דיין יצא מן האולם, ושמה על שיושב אתנו כאן השר בגין, כי אני רוצה לפנות אליו באופן מיוחד, כאדם שאני מכיר אותו כחור

הי"ר מ. סרדינס:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שמואל תמיר: הכרזותיהם של אישים מרכזיים בדבר החזרת שטחים משוחררים לאויב.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביום 12 ביוני שנה זו אמר שגרירי ישראל בארצות-הברית, מר הרמן, את הדברים הבאים, — לפי הכתוב בעתון „הארץ“: „היה צורך בשיחות ישירות בין ישראל לבין הערבים כדי להכריע בעתידה של הטריטוריה שנכבשה מידי מצרים, ירדן וסוריה.“

ביום 19 ליוני שנה זו אמר יושב-ראש ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, חבר-הכנסת דוד הכהן, את הדברים הבאים: „העיקר זה לא טריטוריה אלא שלום עם הערבים, והמשא-ומתן עמם יחייב אותנו אולי לוותר על שטחים ותמורת שלום של קבע, ושוב — לפי „הארץ“.

ביום 10 ביוני שנה זו, על-פי עתון זר, „אמריקן“

ואם לא תיפתח — אני אומר זאת גם לחברי הממשלה ומבקשי הקשב — התעלה לשיט מגדלת המזרחית, יש מי שמסוגל לפתוח אותה לשיט חופשי לספינות העמים כולם — מגדלת המערבית.

נכריו באופן חד-משמעי, כי בעיית אלה שהיו פליטים ערבים מאשראל — בעיה שהעולם לא הצליח לפתור, ושהפכה בידי שליטים ציניים נשק ממאיר — תיפתר עתה פתרון כן וחיובי עליי ישראל בשטחים המשוחררים בארץ-ישראל וכן באזורים המתאימים בחצי האי סיני.

אדוני היושב-ראש, נשתחרר נא גם מן המכוכה שאחזה בחוגים שונים — וההצהרות שנבעו ממנה — לגבי התוספת הגדולה של אוכלוסיה ערבית בתחומי הטריטוריה הישראלית המורחבת. הצינויות המקורית, האיש שתמונתו ניבטת אלינו כאן מעלנו, בתורתו המקורית, הוא ותלמידיו, תמיד חזו אוכלוסיה ערבית גדולה בתחומי הריבונות העברית כחלק בלתי-נפרד מן המדינה העברית, מי שכופר ביסודות אלה, מי שנתפס — אם גם בתום-לב — להלקי-נפש החושש מקיומה של אוכלוסיה לא-יהודית גדולה בקרבנו, ומגיע מתוך כך למסקנות נמהרות; מי שנרתע מן האתגר הגדול של הגשמת הצינויות הגדולה הלכה למעשה, ובשגגה טראגית נכון לוותר על קורטוב כלשהו של ריבונות חיצונית או פני-מית בארץ-ישראל — הרי הוא עלול ליצור, בכלי דעת, מס-גרת שתהפוך בהדרגה למדינה הערבית הקיצונית ביותר באיכתה כלפיו.

נשוב איפוא אל המקורות שבהם נמצא את שורשי הפתרונות; נחיל אותם על המציאות החדשה, וברוח זו יהיו הדברים שנשפיע מלוכדים ומאוחדים קבל העולם כולו.

אני מציע לדון בהצהרות אלה, ולהשמיע דברים, שאני משוכנע שרוב הבית יהיה מלוכד סביבם, ברוח הדברים שהשמעתי.

הי"ר מ. סרדינס :

הצעה לחבר הכנסת אוניה.

ברוך אוניה (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין סכנה שאצטרף למכריזים הכרזות מדיניות כל-ישן בקשר למצב. אסתפק בכך שאומר שהמצב המדיני שאנו נתונים בו, וקיום ממשלה לאומית — שחבריה-כנסת שמואל תמיר הזכיר שוב שהוא עומד מאחוריה ורוחש לה אמון — מחייבים שכל עניין הקשור בשלום או בתכנית שלום יהיה מודרך עליי הממשלה. אילו היתה לנו הרגשה שהממשלה אינה מספלת בכלל בעניינים אלה, הייתה מבין הצעה לסדר-היום על השאלה — מרוע אין השלום משטלת בעניינים אלה. אבל כאשר ידוע לנו ההיפך מזה, כשהממשלה רואה עניין זה כסעיף המרכזי של סדר-יומה הכתוב והבלתי-כתוב — אין לנו שום סיבה להיכנס לוויכוח ערשלאי על הכרזות, בין שהושמעו ובין שהוכחשו, כי הן לא הובאו לפנינו כהכרזות או כתכנית מטעם ממשלת ישראל.

ואני אין לי אלא לחזור על מה שאמר כאן ראש הממשלה: יבוא יום שבו יבוא לפני הכנסת ומוסדותיה המוסמכים כל מה שהממשלה תראה לנכון להציע באופן מוסמך — לאחר סיכום הדיונים — בקשר לפתרונות המדיניים של השאלות הבעורות. כאשר יבוא אותו יום, הכנסת תדון גם תדון, ולגבי אותו יום אינני מתחייב שלא אשתתף בדיון ולא אחזיק את דעתי, אם דיון זה יתקיים במליאתה של הכנסת. ואני חושב שבאחד השלבים יתקיים במליאת הכנסת.

של מלחמתם בעינה עומדת, והיא — השמדתה של מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, הצהרות מדיניות, ביחוד בימים הריגורלי, הן מעשים. כשם שהצהרותיהם התשובות של ראש הממשלה ושר הבטחון, כי משטר שביתת הנשק התמוטט ולא נחזור אליו עוד, והצהרתו הבלתי-נשכחת של שר הבטחון, כי שבנו אל ירושלים השלמה על מנת לא להיפרד ממנה לעולם, הן בחזקת קביעת עובדות היסטוריות, באותה מידה עלולות ההצהרות האמורות של שגריר ישראל, של יושב-ראש ועדת החוץ והבטחון ושל ראש הממשלה לקבל מש-מעויות, אשר משוכנע אני כי רות הן לחלוטין למשמיעיהן, ממש כמו לרוב המכריע בבית הזה ובשארל.

בתנאים מסויימים עלולות הצהרות מסוג זה גם להזמין לחץ של מדינות ידידותיות, גם ודווקא אם יהיה זה לחץ שיופעל בתום לב, ודומני כי לגבי מספר מדינות ידידותיות מעולם לא היינו במצב שבו עלינו להזהיר את עצמנו כי "ישמרנו אלוהים מידידי, משונאי אשר בעצמנו".

אדוני ראש הממשלה, שלצערי איננו אתנו כאן עכשיו, ואני מבין זאת, הצעה זו לסדר-היום מועלית עליי סיעה שהיתה הראשונה שהעמידה על סדר-היום את התביעה לה-קמת ממשלת ליכוד לאומי. הצעה זו מועלית עליי סיעה שאף כי איננה בממשלה, הצהירה ושלשום מעל במת הכנסת, כי מעולם לא נהנתה ממשלה בישראל מתמיכה כל-כך רחבה בעם כמו הממשלה שחלשה על המבצע האדיר והמשחרר של צה"ל במלחמת ששת הימים. משום כך, וברוח זו, מועלית הצעתנו זו. היא מועלית מתוך שכנוע עמוק, שדווקא דיון פומבי בנושא זה יוכיח קבל העולם כולו — לאויבים ולידידים כאחד — את רצונה הנחוץ של האומה כולה, על כל גווניה, לקיים בידיה את הישגי השחרור של צבאה, אשר שבר וריסק את חרב הרשמדה שהתהפכה עוד לפני ימים מספר מעל המדינה ואוכלוסייתה, ואת התחושה העמוקה המקננת בעם כולו בהכרח הקיים לבצר את חגורת הבטחון, אשר תגונן תלמיד מרמת-הגולן על ישובי הצפון למורד הסבל, אשר תקיים כחלק בלתי-נפרד מן הריבונות העברית ברכסים המשתרעים משכם ורמאללה דרך ירושלים המאוחדת, בית-לחם וחברון; ותמנע לצמיחות את המצב האומלל של אוסילרית אויב הסמוכה לעפולה, נתניה, פתח-תקה, תל-אביב וירושלים; חגורת בטחון אשר תבטיח כי לא נגיע לסיכוב רביעי, וכי שוב לא יצטרכו בחורים מישראל לתת את דמם על שחרור גינן או עזה, או הבקעת אבר-עגילה ופריצת המיתלה ואשר תשריי עליי עצם נוכחותנו המתמדת שם את המעבר הימי החופשי לאוניות ישראליות במפרץ שלמה ובתעלת סואץ.

כנסת נכבדה, תמיד נקטנו בעמדה הקובעת כי החתימה לשלום קבע חייבת להיות הסוד המרכזי של מדיניות החוץ הישראלית. אין בשעה זו גורם המקרב את השלום כמו ההמצאות של חילת צה"ל במרחק 70 ק"מ מקהיר, 50 ק"מ מרבית-עמון, ו-60 ק"מ מדמשק.

בתנאים אלה, ונוכח איומי ההשמדה הנמשכים עליי נאצר, חוסין ואתאסי, חייבים להיעלם מן המילון שלנו כל נימה אפולוגטית או כל צליל על נסיגה. איני גורס שעלינו לשים אדם לפנינו. נהפוך הוא — על ישראל לפתוח במתקפה מדינית וטואלית כלפי האויב ובעלי בריתו. תחת הצהרות מהסוג האמור ישמע נציג ישראל באו"ם תביעה, כי כל אומה המצהירה על כוונות השמדה כלפי מדינה חברה, יתחשב בתוקפן ותוצאן האדם. ויורעו נציגינו המוסמכים כי ישראל לא תתיר לאורך ימים את חסימת תעלת סואץ.

העם הזה יושב ברגע זה תחת הדגל הישראלי. אפשר לדבר אתו. אפשר לעזור לו לכונן את מוסדותיו הנבחרים, בפעם הראשונה בהיסטוריה. אפשר היה להכריז על משאל-עם בין הערבים האלה, בעצם הימים האלה, כדי להשמיט את הקרקע המשפטית מתחת לטענותיהם של יריבי ישראל ואויביה.

אלה מעשים שיכולים לעשותם בימים אלה, ואני חושש מאוד שעלידי דחיית הוויכוח והדין הרציני, אנו נותנים לזמן לחלוף, עד שיריבי ישראל יצליחו ליצור סדרת עובדות חדשה.

מבלי להצטרף להנמקה של המציע המקורי, שאינה יכולה להתקבל, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה. מדברי המציע המקורי לא היה ברור מה הוא מציע. שלשום דיבר בצורה ברורה יותר. אני חושש שיש בדבריו רעיון של מעין דרום-אפריקה חדשה.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):
בדיקת הדין.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני חושש לכך. הייתי שמח לו היית מפרט קצת יותר את הדברים, כדי שנוכל לדון לגופם של הדברים.

ברוך אזניה (המערך):
זה תפקיד הכנסת, לברר את חילוקי הדעות בין סיעת חברי הכנסת אבנרי לבין סיעת המרכז החופשי?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הייתי רוצה שכל סיעה בכנסת תודיע איפה היא עומדת בוויכוח גורלי זה. משקל הדעות אינו תלוי במספר התומכים בהן.

כאמור, מבלי להצטרף לטענותיו של המציע המקורי, אני סבור שהכנסת יכולה היום, צריכה היום, לפחות — במסגרת מצומצמת כמו בוועדה — למשת לבירור הבעיות הגורליות העומדות לפנינו.

אני חוזר ואומר, שהייתי מסכים להקפיא את כל העניין, כמו בעניין הקודם, אילו הציע זאת חברי הכנסת אזניה. מכיוון שלא הציע זאת, אני מציע לכנסת, כבוד היושב-ראש, להעביר את ההצעה הזאת לוועדה.

הי"ר מ. סרדינס:
אנו עוברים להצבעה.

ה הצ ב ע

ההצעה לדון בעניין במליאה לא נתקבלה.

ההצעה להעביר את העניין לוועדה לא נתקבלה.

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

הי"ר מ. סרדינס:
הצעת חברי הכנסת שופמן תידון בשבוע הבא. הישיבה הבאה של הכנסת — ביום ב' הבא, בשעה 16.00, ישיבה זו נעולה.

לכן, גם מי שאומר „אל תכריזו“, מצרף בקולו סעד לרצון להכריז. אין צורך לא בהכרזות ולא בסעד לאווירת הכרזות. נחכה כולנו, בתוך המאבק המדיני הקשה שאנו נתונים בו, ליום שבו יועלה באופן מוסמך בפני הכנסת דיון על הבעיות של עתידנו בפרוטרוט, כדרך לשלום, כהצעת דרך לשלום.

לכן אני מציע להסיר את הצעת חברי הכנסת תמיר מסדר-היום.

הי"ר מ. סרדינס:

הצעה לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אזוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הייתי מבין אילו היה חברי הכנסת אזניה מציע להקפיא את ההצעה הזאת, כפי שהציע ראש הממשלה להקפיא את ההצעה הקודמת. אבל כיוון שהוא אינו מציע להקפיא את ההצעה, כי אם להסירה מסדר-היום, אני מציע לכנסת להעביר את הסוגיה הזאת לוועדה.

אני מוכרת לומר, שוויתרתי קודם על הצעתי תוך פקפוק מסויים. הסכמתי לכך, כי לא רציתי להביא להצבעות לא-שקולות ברגע זה. אבל אינני סבור שאפשר לדחות את בעיות השלום לשבועות ולחודשים.

ראש הממשלה אמר קודם דבר הטעון מחשבה נוספת. הוא אמר: אנחנו מציעים שלום לשכנינו, ומחכים ששכנינו ייענו להצעתנו. ראש הממשלה שוכח שיש שכן אחד, הנמצא בתחום השלטון של ישראל ברגע זה, וזה העם הערבי הפלשתינאי, שכמעט כל בניו, כמיליון וחצי במספר, נמצאים ברגע זה תחת הדגל הישראלי. מי שאומר „אנחנו מחכים לשכנינו שיעשו אתנו שלום“, הרי הוא מקפח את האפשרות לעשות שלום עם העם הזה, שאנו יש לנו ברגע זה אפשרות של הידברות ישירה; ולא רק אפשרות של הידברות ישירה, כי אם גם אפשרות של יצירת עובדות, היכולות לשנות לחלוטין את המערך המדיני של ישראל בעולם, באו"ם ובכלל.

מדוע לא לכונן מיד נציגות מוסמכת של ערביי פלשתינ, הנמצאים בתחום שלטוננו?

השר מ. בגין:

מה זה „פלשתינ“? למה אתה לא אומר „ארץ-ישראל“?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה אותו דבר. בשפתנו „ארץ-ישראל“. אמרתי „פלשתינ“ לפי הגדרתם שלהם.

העם הזה, אנו קוראים לו „העם הערבי הארץ-ישראלי“, והוא קורא לעצמו „העם הערבי הפלשתינאי“, המלים לא משנות כאן. חשוב שהעם הזה ישנו. העם הזה ישנו עכשיו תחת הדגל שלנו.

השר מ. בגין:

„פלשתינ“ זו מלת לעג לעם ישראל. אתה יודע את התקופה בה הוא ניתן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
בעינינו היא ארץ-ישראל, היתה ותהיה.

נספחות

א. סדר-היום לישיבות קפ"ד — קפ"ו

- א. שאילתות.
- ב. סקירת שר הסעד על פעולות משרדו.
- ג. חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון), תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68, תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- ה. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק חופשה שנתית (תיקון מס' 3), תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- ז. חוק הבטיחות במקומות ציבוריים (תיקון), תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק רישוי עסקים, תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק להסדר ההימורים בספורט, תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- י. בחירת חבר כנסת לוועדה למינוי דינים, בהתאם לסעיף 6 לחוק הדינים, תשט"ו—1955.
- יא. הצעות לסדר-היום.
- יב. חוק נכסי נפקדים (תיקון מס' 4) (שחרור נכסי הכנסיה האוונגלית-אפיסקופלית והשימוש בהם), תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- יג. הודעת הממשלה בדבר הקמת טלוויזיה כללית.
- יד. מהות תרבות החיים בדמוקרטיה פעילה (הצעות חברי הכנסת צ. צימרמן ושל. אלוני).
- טו. חוק מס שבח מקרקעין (תיקון מס' 2), תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשכ"ו—1966 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 26), תשכ"ה—1965 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לישיבות קפ"ד — קפ"ו

450. ש. תמיר (המרכז החופשי): הכרוותיהם של אישים מרכזיים בדבר התזרת שטחים משוחררים לאויב.
451. מ. וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה): היחס לאוכלוסיה הערבית באזורים הכבושים וגורל רכבות אנשים במדבר סיני.
452. ש. מיקוניס (מק"י): הכנת תכנית שלום.
454. א. חסין (המערך): התנפלויות על יהודים בארצות ערב.
455. ש. כהן-צידון (גח"ל): ההתפרעויות נגד היהודים בארצות ערב.

סיכום הישיבות

חוק הבטיחות במקומות ציבוריים (תיקון), תשכ"ז—1967, בוויכוח השתתפו: צ. צימרמן, מ. ח. שטרן. סגן שר הפנים השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הפנים.

ה. חברת-הכנסת ש. אלוני מסרה הודעה אישית.

ישיבה קפ"ו (י"ג בסיון תשכ"ז — 21 ביוני 1967)

היו"ר — מ. סרנינס.

א. מזכיר הכנסת מ. רוזני הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. א. אוניה (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

ג. חברי-הכנסת א. חסין וש. כהן-צידון הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר ההתפרעויות נגד היהודים בארצות ערב. ראש-הממשלה ל. אשכול השיב להצעות. הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון.

ד. ש. מיקוניס הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הכנת תכנית שלום. ראש-הממשלה ל. אשכול השיב להצעה. א. אבנרי הציע להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: לדחות את ההצעה על הסדר-היום למועד אחר.

ה. מ. וילנר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר היחס לאוכלוסיה הערבית באזורים הכבושים וגורל רבבות אנשים במדבר סיני. שר-הבטחון מ. דיין השיב להצעה. ש. מיקוניס הציע להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.

א. אבנרי מסר הודעה בדבר הימנעותו מהצבעה.

ו. ש. תמיר הגיש הצעה לסדר-היום על הכרזותיהם של אישים מרכזיים בדבר החזרת שטחים משוחררים לאויב. ב. אוניה השיב להצעה. א. אבנרי הציע להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.

ישיבה קפ"ד (י"א בסיון תשכ"ז — 19 ביוני 1967)

היו"ר — ק. לוז, י. סרלין.

א. סגן מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר השיב על 9 שאילתות של חברי הכנסת: ע. דגני, מ. ארם, א. אבנרי, י. תמיר, ש. כהן-צידון, א. טיאר, ש. מיקוניס.

ג. שר-האוצר פ. ספיר הביא לקריאה ראשונה חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון), תשכ"ז—1967, וחוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68, תשכ"ז—1967. בוויכוח השתתפו: י. בדר, י. קרגמן, מ. חוני, ע. דגני, ה. שם-טוב, י. גולן, מ. פרוש, א. שוסטק, מ. וילנר, י. כץ, א. אבנרי, ש. מיקוניס, ש. תמיר, מ. ביבי.

ד. שר-הסעד י. בורג מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: ש. י. גרוס, ש. אלוני, ב. עזיאל.

ישיבה קפ"ה (י"ב בסיון תשכ"ז — 20 ביוני 1967)

היו"ר — ד. נצר; ט. סנהדראי.

א. שר-המשטרה א. ששון השיב על 8 שאילתות של חברי הכנסת: א. טיאר, ש. כהן-צידון, מ. וילנר, י. תמיר, ת. טובי, א. אבנרי.

ב. שר-הפיתוח והתיירות מ. קול השיב על 6 שאילתות של חברי הכנסת: ד. לוי, י. תמיר, ח. כהן-מגורי, י. כץ.

ג. בהמשך הדיון על סקירת שר הסעד על פעולות משרדו השתתפו: פ. זוארץ, מ. גז, ש. רוזן, א. טיאר, י. כץ, מ. ידיד, ד. נצר, שר-הסעד י. בורג השיב למתווכחים.

ד. בהמשך הדיון על חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון), תשכ"ז—1967, וחוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68, תשכ"ז—1967 (קריאה ראשונה), השיב שר-האוצר פ. ספיר למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוקים לוועדת הכספים.

ה. סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר הביא לקריאה ראשונה

